

ŽIVLJENJE IN SVET

Tenis na vodi

2

12. julija

Knjiža 10.

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 2.: Dr. Fr. Thoma: Problem umetnega življenja bo rešen? — Nepotopljiva ladja. — Dr. Stanko Jug: Na kolonijalni razstavi v Parizu. — Lili-putanska kneževina. — Pupin pripoveduje o vsemirju in človeku... — »Divja« Afrika izginja? — Mihajl Zoščenko: O čem je pel slavec... (Dalje) — 400 let Francoskega kolegija. — Razvoj letalstva v sliki in besedi. — Fotografije neba. — Kizil-hoto, prestolnica Tuve. — Spelterini — pionir letalstva. — Tedenski jedilni list. — Karikatura. — Olepševalne operacije. — Kavino pijanstvo. — Humor v slikah.

Olepševalne operacije

Nemški profesor dr. med. H. F. O. Haberland piše v neki svoji razpravi med drugim naslednje:

Današnji eksistenčni boj silí ljudi v mnogih poklicih, da skušajo čim dalje ohraniti prikupno vnanjost svojega obličja, lepoto in skladnost telesa in da ostanejo kar moči dolgo mladi. To velja zlasti za igralke, pevke in druge ženske umetnice, plesalke, učiteljice telovadbe in sploh za vse, ki se bavijo s sodobno gimnastiko. Pa tudi v družabnem življenju vobče polgajo danes večjo važnost na to, da ostaneš čim dalje mlada ali mlad — vsaj po videzu.

Kaj čuda torej, če se je v sodobni kirurgiji bobotno razvila nje nova panoga: olepševalna kirurgija. Ta vrsta kirurgije zaznamuje v zadnjih dveh letih presenetljive uspehe.

Delno popolnoma brezbolestni kozmetični posegi so z ene strani še malo znani, z druge strani pa se jih mnoge žene nepravilno bojé. Seveda se dandanašnji ljudje ne olepšujejo na podoben način kot so se pred več tisoči let v Indiji, na Kitajskem in v Egiptu. Takrat so bile ženske in moški prav tako ničemerni in v skrbeh za svojo lepoto kot so danes. Če so — po takratnem kazenskem zakoniku — komu odrezali nos ali uho, mu je bila kajpada prva skrb, da mu zdravniška umetnost pridobi nadomestilo; nihče se ni hotel kar zlepa zadovoljiti z usodo zaznamovanca. Čeprav so zdravniki te davne dobe že poznali sredstva, ki lajšajo bolečine, so vendar bile takratne kozmetične operacije vse kaj drugega nego današnje. Napredek znanstvenih raziskovanj na področju bakteriologije in

biologije posameznih vrst tkanja je v visoki meri koristil olepševalnim operacijam.

Kirurg, ki se bavi z njimi, mora pred vsem izborno obvladati tehniko, drugič: imeti jako majhne roke, ker je delo včasih minuciozno in tretjič imaj tudi nekaj umetniškega čuta za lepoto.

Vse olepševalne operacije (ki jih pa moramo ostro razločevati od pomlajevalnih operacij, čeprav tudi prve lahko »pomlade« človekov videz) se lahko izvršujejo s teko zvano lokalno anestezijo, med drugimi celo dvignjenje neestetsko učinkujočih visečih grudi. Kdor pa ne more ali ne mara izvrševati predpisov, ki so pri taki operaciji neizogibni, dobi medikament, ki ga za več ur uspava in stori neobčutljivega. V tem času ga kirurg olepša in če je treba pozneje še kaj storiti v zvezi z operiranimi mesti, se takisto izvrši brez bolečin. Po večini lahko pacienti takoj odidejo domov; zdravljenje v sanatoriju ni potrebno, a to pomeni, da se znatno zmanjšajo stroški, kajti denarno vprašanje je pri marsikomur odločilnega pomena. Kadar pa gre za obstoj, za kruh, za uspeh — žrtvujejo po navadi največ, kar moreš.

Področje olepševalne kirurgije obsega številne dele človeškega telesa.

Lajiku je znano, da se odstranjujejo brazgotinice, izvršujejo korekture nosa, popravljajo uhlji, zmanjšujejo prevelika usta, predebele ustnice; takisto so pogoste operacije predebelih lic, ki se jim operativno dá prikupnejša oblika. Tudi nelepe poteze na obrazu ali grd podbradek izginejo pod kirurgovo roko. Manj znano je, da se lahko

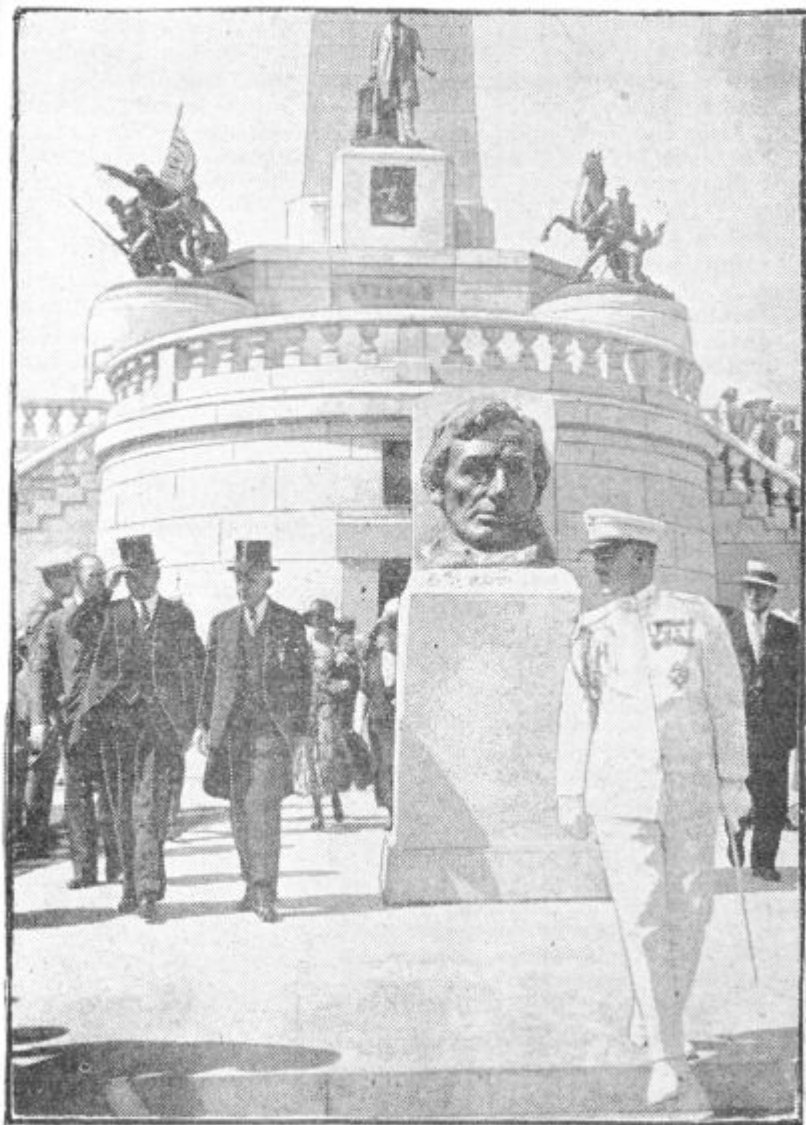
Nadaljevanje na predzadnji strani.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 2.

LJUBLJANA, 12. JULIJA 1931.

KNJIGA 10.

Hoover se klanja spominu Abrahama Lincolna

Dr. Fr. Thona

Problem umetnega življenja bo rešen?

**Najnovejša senzacija z umetnimi „stanicami“
dr. Crileja**

li so zares žive?»

To je vprašanje, ki si ga stavijo stotine ljudi pred čudnimi, majhnimi, žolču podobnimi delci substance, ki močno spominjajo pravih, živih stanic. Vidijo se pod zelo povečavajočim drobnogledom.

»Čarovnik iz Clevelanda,« ki jih je ustvaril, tamošnji kirurg dr. Crile, ne mara na to vprašanje odgovoriti pritrđino. In vendar imajo po njem umetno ustvarjene substance toliko značilnih življenjskih znakov, da ta podobnost deluje vprav neprijetno!

Že od antične dobe je problem, kako naj človek z lastno roko ustvari življenje, tako mikal nemirne duhove, kakor iskanje »studenca pomladitve« ali načina, da se neplemenite kovine izpreme-
ne v zlato.

Šele z modernim odkritjem, da vse življenje temelji na substanci, ki je podobna beljakovini sirovega jajca in ki se imenuje protoplazma, se je lahko ustanovila znanstvena šola ljudi, ki v laboratorijih z dolgimi, utrudljivimi in dragocenimi preizkusi skušajo pronikniti v skrajno skrivnost življenja, k samemu načinu njegovega postanka in ustvariti iz mrtve snovi živo snov. Dejansko pa tudi oni, ki hočejo najdalje priti, smatrajo za skrajni uspeh vsega prizadevanja, če jim uspe napraviti umetno protoplazmo; manj zanešena večina raziskovalcev se je zadovoljila že s tem, če je lahko sestavila komplicirane želodčne soke in tekočine in opazovala bolj ali manj življenju podobne reakcije v teh tvorbah.

Dr. Crile in njegovi sotrudniki spadajo v vzdržno in previdno skupino raziskovalcev. Ne trdijo, da so iz njihovih poizkusov nastale »stanice« zares žive. Dr. Crile in sotrudniki pravijo samo to, da imajo ti mikroskopski delci snovi nekatere mehanične in kemične lastnosti, ki jih nahajamo pri protoplazmi, tej najbrž mnogo bolj zapleteni življenjski substanci.

Dr. Crile in tovariši so sestavili listo lastnosti, ki jih imajo njihove »stanice«. Rasejo tako, da iz obdajajoče jih tekočine »jedo« proteine ali jih sprejemajo vase. Delijo se v dve enaki polovici; včasih pa kaka »stanica« odloči od sebe manjši del na podoben način, kakor tvorijo kvasnice svoje hčere - stanice. Če izpremenimo kislinsko vsebino tekočine, v kateri ta čudna snov plava, jamejo nekatere »stanice« izpreminjati svojo okroglo obliko in dobivati cunjaste izrastke, katere glavno telesce izteza in zopet umika, s čimer se »stanice« gibljejo. V tem so podobne menjačicam ali amoebam, ki spadajo med najnižje živali.

V sredini vsake take na življenje spominjajoče kapljiceaste tvorbe se nahaja temna masa, ki je podobna jedru prave stanice. Nekatere umetne »stanice« imajo več takih »jeder«. »Umetne stanice« tega tipa,« pravi dr. Crile, »imajo nekatere hude lastnosti rakovih stanic.«

Kakor po videzu, naličijo te »stanice« tudi po svoji »funkciji« pravim, živim stanicam. Posebno zanimivo je to, da dihaajo, t. j. sprejemajo vase kisik in izdihavajo približno isto količino ogljenčeve kisline. Dihanje smatramo že od nekdaj za monopol živih organizmov. In ne samo da dihaajo; tempo njih diha se izpreminja po stanju njihovega »zdravja«; če prilijemo tekočini snov, ki vpliva razkrajalno na »stanice«, se »dih« nemudoma zmanjša.

Še več: »Stanice« lahko zastupimo. Obstoji dolg seznam kemikalij, ki so jim škodovale in jih naposled »usmrtilo«. Nekatere izmed teh kemikalij učinkujejo tudi pri rastlinah in živalih kot strup. Seznam zaključujejo strihnin, morfin, cianid in močne alkoholne raztopine.

Nekatere druge snovi, n. pr. alkoholne raztopine s približno enako močjo kot jo ima pivo, slabe koncen-

tracije strihnina in raztopine natrijevega jodida in tiroksina učinkujejo vzpodbujevalno.

Skrivnost »stanične fiziologije« teh žolču podobnih kapljicastih tvorb leži bržčas v tem, da so nabite z elektriko. Opaža se nekako potencialno stopnjevanje med notranjimi in zunanji deli, ki raste, če je tvorba »zdrava« in pada, če je »bolna«. Sprejemanje kisika raste in pada z električnim potencialom. Če potencialna diferenca pade na ničlo, je »stanica« mrtva.

Nihče ne pozna kemične formule za protoplazmo. Po vsej verjetnosti ne gre zgolj za eno formulo, marveč za celo vrsto formul, izmed katerih utegne biti vsaka za se komplicirana in ki se v

medsebojnih odnošajih še bolj zapletejo in zamotavajo.

Trajalo bo ne samo leta, marveč nemara celo stoletja, preden bomo dobili kemično sliko žive protoplazme.

Ne glede na to, da zastran kemizma stanic tipljemo v temi, je dr. Crile sklenil izdelati kompleks takih substanc, ki bodo kar moči blizu živi stanici. Najenostavnejši in praktično res edino mogoč postopek je v tem, da mrtvo protoplazmo razkrojimo in nje sestavine zopet sestavimo. Dr. Crile je to storil. Njegov material je bil sicer mrtev, neorganski pa ni bil: bil je v precejšnjem stadiju živ.

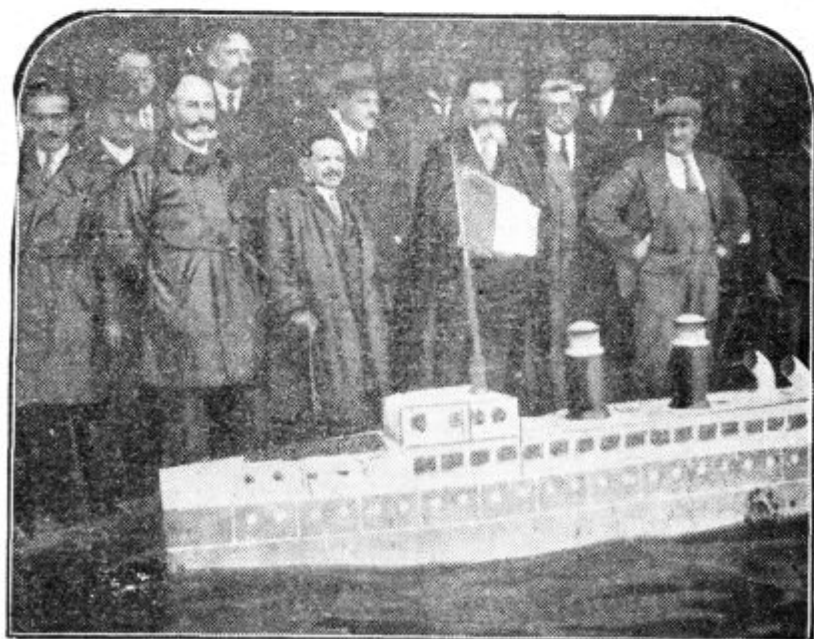
Če bi bile Crilejeve stanice zares žive, tedaj je ameriški učenjak prvi dosegel znanstveno »vstajenje od mrtvih«.

Nepotopljiva ladja

Nov izum, ki mnogo obeta

Skoro vsako leto se pripeti kakšna velika pomorska katastrofa. Obeti ladijskih konstrukterjev in paroplovnih družb, da se tragedija »Titanica« ne bo nikoli več ponovila, se niso izpolnili. Tudi poslej je za-

htevalo morje tisoče človeških žrtev, bodisi zaradi pomanjkljivosti konstrukcije ladij in navigacijskih pripomočkov. Res pa je, da je zadnja leta tehnika brodogradnje silno napredovala v velikosti, brzini, udobnosti in varnosti ladij.

Chartrainov model nepotopljivega prekomorskega parnika pred komisijo mornariškin in zrakoplovnih strokovnjakov v Vichyju.

Dr. Fr. Thona

Problem umetnega življenja bo rešen?

**Najnovejša senzacija z umetnimi „stanicami“
dr. Crileja**

Ali so zares žive?« To je vprašanje, ki si ga stavijo stotine ljudi pred čudnimi, majhnimi, žolču podobnimi delci substance, ki močno spominjajo pravih, živih stanic. Vidijo se pod zelo povečavajočim drobnogledom.

»Čarovnik iz Clevelanda,« ki jih je ustvaril, tamošnji kirurg dr. Crile, ne mara na to vprašanje odgovoriti pritr-dilno. In vendar imajo po njem umetno ustvarjene substance toliko značilnih življenjskih znakov, da ta podobnost deluje vprav neprijetno!

Že od antične dobe je problem, kako naj človek z lastno roko ustvari življenje, tako mikal nemirne duhove, kakor iskanje »studenca pomladitve« ali načina, da se neplemenite kovine izpreme-ne v zlato.

Sele z modernim odkritjem, da vse življenje temelji na substanci, ki je podobna beljakovini sirovega jajca in ki se imenuje protoplazma, se je lahko ustanovila znanstvena šola ljudi, ki v laboratorijih z dolgimi, utrudljivimi in dragocenimi preizkusi skušajo pronik-niti v skrajno skrivnost življenja, k sa-memu načinu njegovega postanka in ustvariti iz mrtve snovi živo snov. De-jansko pa tudi oni, ki hočejo najdalje priti, smatrajo za skrajni uspeh vsega prizadevanja, če jim uspe napraviti umetno protoplazmo; manj zanešena večina raziskovalcev se je zadovoljila že s tem, če je lahko sestavila kompli-cirane želodčne soke in tekočine in opa-zovala bolj ali manj življenju podobne reakcije v teh tvorbah.

Dr. Crile in njegovi sodružniki spada-jo v vzdržno in previdno skupino raz-iskovalcev. Ne trdijo, da so iz njihovih poizkusov nastale »stanice« zares žive. Dr. Crile in sodružniki pravijo samo to, da imajo ti mikroskopski delci snovi ne-katere mehanične in kemične lastnosti, ki jih nahajamo pri protoplazmi, tej naj-brž mnogo bolj zapleteni življenjski sub-stanci.

Dr. Crile in tovariši so sestavili listo lastnosti, ki jih imajo njihove »stanice«. Rasejo tako, da iz obdajajoče jih teko-čine »jedo« proteine ali jih sprejemajo vase. Delijo se v dve enaki polovici; včasih pa kaka »stanica« odloči od sebe manjši del na podoben način, kakor tvorijo kvasnice svoje hčere - stanice. Če izpremenimo kislinsko vsebino teko-čine, v kateri ta čudna snov plava, ja-mejo nekatere »stanice« izpreminjati svojo okroglo obliko in dobivati cunja-ste izraske, katere glavno telesce izte-za in zopet umika, s čimer se »stanice« gibljejo. V tem so podobne menjačicam ali amoebam, ki spadajo med najnižje živali.

V sredini vsake take na življenje spom-injajoče kapljčaste tvorbe se nahaja temna masa, ki je podobna jedru prave stanice. Nekatere umetne »stanice« imajo več takih »jeder«. »Umetne stani-ce« tega tipa,« pravi dr. Crile, »imajo nekatere hude lastnosti rakovih stani-ce.«

Kakor po videzu, naličijo te »stanice« tudi po svoji »funkciji« pravim, živim stanicam. Posebno zanimivo je to, da dihaajo, t. j. sprejemajo vase kisik in iz-dihavajo približno isto količino ogljen-čeve kisline. Dihanje smatramo že od nekdanj za monopol živih organizmov. In ne samo da dihaajo: tempo njih diha se izpreminja po stanju njihovega »zdrav-ja«: če prilijemo tekočini snov, ki vpli-va razkrajalno na »stanice«, se »dih« nemudoma zmanjša.

Še več: »Stanice« lahko zastupimo. Obstoji dolg seznam kemikalij, ki so jim škodovale in jih naposled »usmrti-le«. Nekatere izmed teh kemikalij učin-kujejo tudi pri rastlinah in živalih kot strup. Seznam zaključujejo strihnin, morfin, cianid in močne alkoholne raz-topine.

Nekatere druge snovi, n. pr. alko-holne raztopine s približno enako močjo kot jo ima pivo, slabe koncen-

tracije strihnina in raztopine natrijevega jodida in tiroksina učinkujejo vzpodbajevalno.

Skrivnost »stanične fiziologije« teh žolču podobnih kapljicastih tvorb leži bržčas v tem, da so nabite z elektriko. Opaža se nekako potencialno stopnjevanje med notranjimi in vnanjimi deli, ki raste, če je tvorba »zdrava« in pada, če je »bolna«. Sprejemanje kisika raste in pada z električnim potencialom. Če potencialna diferena pade na ničlo, je »stanica« mrtva.

Nihče ne pozna kemične formule za protoplazmo. Po vsej verjetnosti ne gre zgolj za eno formulo, marveč za celo vrsto formul, izmed katerih utegne biti vsaka za se komplicirana in ki se v

medsebojnih odnošajih še bolj zapletajo in zamotavajo.

Trajalo bo ne samo leta, marveč nemara celo stoletja, preden bomo dobili kemično sliko žive protoplazme.

Ne glede na to, da zastran kemizma stanic tipljemo v temi, je dr. Crile sklenil izdelati kompleks takih substanc, ki bodo kar moči blizu živi stanici. Najenostavnejši in praktično res edino mogoč postopek je v tem, da mrtvo protoplazmo razkrojimo in nje sestavine zopet sestavimo. Dr. Crile je to storil. Njegov material je bil sicer mrtev, neorganski pa ni bil: bil je v precejšnjem stadiju živ.

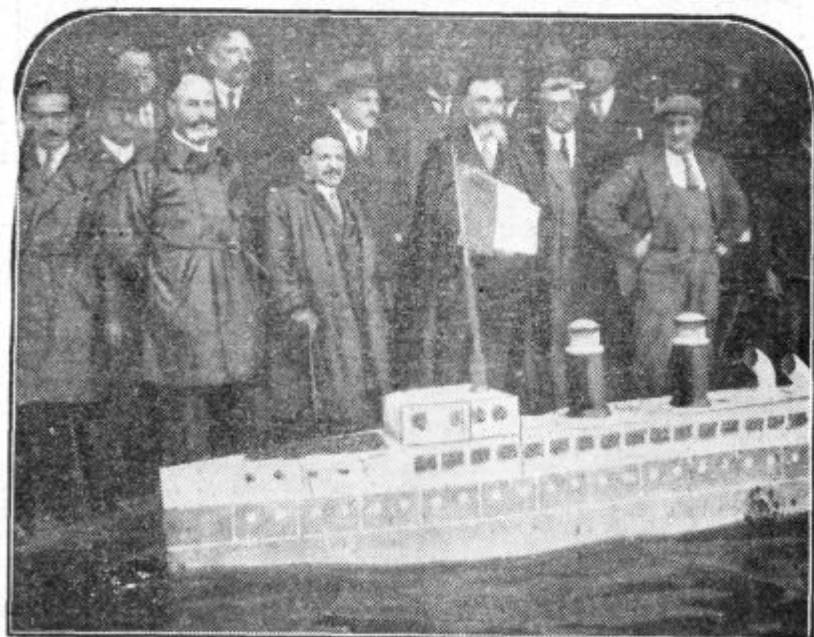
Če bi bile Crilejeve stanice zares žive, tedaj je ameriški učenjak prvi dosegel znanstveno »vstajenje od mrtvih«.

Nepotopljiva ladja

Nov izum, ki mnogo obeta

Skoro vsako leto se pripeti kakšna velika pomorska katastrofa. Obeti ladijskih konstrukterjev in paroplovnih družb, da se tragedija »Titanica« ne bo nikoli več ponovila, se niso izpolnili. Tudi poslej je za-

htevalo morje tisoče človeških žrtev, bodisi zaradi pomanjkljivosti konstrukcije ladij in navigacijskih pripomočkov. Res pa je, da je zadnja leta tehnika brodogradnje silno napredovala v velikosti, brzini, udobnosti in varnosti ladij.«

Chartrainov model nepotopljivega prekomorskega parnika pred komisijo mornariškin in zrakoplovnih strokovnjakov v Vichyju.

Dr. Fr. Thona

Problem umetnega življenja bo rešen?

**Najnovejša senzacija z umetnimi „stanicami“
dr. Crileja**

Ali so zares žive?« To je vprašanje, ki si ga stavijo stotine ljudi pred čudnimi, majhnimi, žolču podobnimi delci substance, ki močno spominjajo pravih, živih stanic. Vidijo se pod zelo povečavajočim drobnogledom.

»Čarovnik iz Clevelanda,« ki jih je ustvaril, tamošnji kirurg dr. Crile, ne mara na to vprašanje odgovoriti pritrilno. In vendar imajo po njem umetno ustvarjene substance toliko značilnih življenjskih znakov, da ta podobnost deluje vprav neprijetno!

Ze od antične dobe je problem, kako naj človek za lastno roko ustvari življenje, tako mikal nemirne duhove, kakor iskanje »studenta pomladitve« ali načina, da se neplemenite kovine izpreme-
ne v zlato.

Šele z modernim odkritjem, da vse življenje temelji na substanci, ki je podobna beljakovini sirovega jajca in ki se imenuje protoplazma, se je lahko ustanovila znanstvena šola ljudi, ki v laboratorijih z dolgimi, utrudljivimi in dragocenimi preizkusi skušajo pronikniti v skrajno skrivnost življenja, k samemu načinu njegovega postanka in ustvariti iz mrtve snovi živo snov. Dejansko pa tudi oni, ki hočejo najdalje priti, smatrajo za skrajni uspeh vsega prizadevanja, če jim uspe napraviti umetno protoplazmo; manj zanešena večina raziskovalcev se je zadovoljila že s tem, če je lahko sestavila komplicirane želodčne soke in tekočine in opazovala bolj ali manj življenju podobne reakcije v teh tvorbah.

Dr. Crile in njegovi sodružniki spadajo v vzdržno in previdno skupino raziskovalcev. Ne trdijo, da so iz njihovih poizkusov nastale »stanice« zares žive. Dr. Crile in sodružniki pravijo samo to, da imajo ti mikroskopski delci snovi nekatere mehanične in kemične lastnosti, ki jih nahajamo pri protoplazmi, tej najbrž mnogo bolj zapleteni življenjski substanci.

Dr. Crile in tovariši so sestavili listo lastnosti, ki jih imajo njihove »stanice«. Rasejo tako, da iz obdajajoče jih tekočine »jedo« proteine ali jih sprejemajo vase. Delijo se v dve enaki polovici; včasih pa kaka »stanica« odloči od sebe manjši del na podoben način, kakor tvorijo kvasnice svoje hčere - stanice. Če izpremenimo kislinsko vsebino tekočine, v kateri ta čudna snov plava, jamejo nekatere »stanice« izpreminjati svojo okroglo obliko in dobivati cunjaste izraste, katere glavno telesce izteza in zopet umika, s čimer se »stanice« gibljejo. V tem so podobne menjačicam ali amoebam, ki spadajo med najnižje živali.

V sredini vsake take na življenje spominjajoče kapljicaste tvorbe se nahaja temna masa, ki je podobna jedru prave stanice. Nekatere umetne »stanice« imajo več takih »jeder«. »Umetne stanice« tega tipa,« pravi dr. Crile, »imajo nekatere hude lastnosti rakovih stanic.«

Kakor po videzu, naličijo te »stanice« tudi po svoji »funkciji« pravim, živim stanicam. Posebno zanimivo je to, da dihaajo, t. j. sprejemajo vase kisik in izdihavajo približno isto količino ogljenčeve kisline. Dihanje smatramo že od nekdaj za monopol živih organizmov. In ne samo da dihaajo: tempo njih diha se izpreminja po stanju njihovega »zdravja«: če prilijemo tekočini snov, ki vpliva razkrajalno na »stanice«, se »dih« nemudoma zmanjša.

Še več: »Stanice« lahko zastupimo. Obstoji dolg seznam kemikalij, ki so jim škodovale in jih naposled »usmrtile«. Nekatere izmed teh kemikalij učinkujejo tudi pri rastlinah in živalih kot strup. Seznam zaključujejo strihnin, morfin, cianid in močne alkoholne raztopine.

Nekatere druge snovi, n. pr. alkoholne raztopine s približno enako močjo kot jo ima pivo, slabe koncen-

tracije strihnina in raztopine natrijevega jodida in tiroksina učinkujejo vzpodbudjevalno.

Skrivnost »stanične fiziologije« teh žolču podobnih kapljicastih tvorb leži bržčas v tem, da so nabite z elektriko. Opaža se nekako potencialno stopnjevanje med notranjimi in zunanji deli, ki raste, če je tvorba »zdrava« in pada, če je »bolna«. Sprejemanje kisika raste in pada z električnim potencialom. Če potencialna diferenca pade na ničlo, je »stanica« mrtva.

Nihče ne pozna kemične formule za protoplazmo. Po vsej verjetnosti ne gre zgolj za eno formulo, marveč za celo vrsto formul, izmed katerih utegne biti vsaka za se komplicirana in ki se v

medsebojnih odnošajih še bolj zapleta in zamotavajo.

Trajalo bo ne samo leta, marveč nemara celo stoletja, preden bomo dobili kemično sliko žive protoplazme.

Ne glede na to, da zastran kemizma stanic tipljemo v temi, je dr. Crile sklenil izdelati kompleks takih substanc, ki bodo kar moči blizu živi stanici. Najenostavnejši in praktično res edino mogoč postopek je v tem, da mrtvo protoplazmo razkrojimo in nje sestavine zopet sestavimo. Dr. Crile je to storil. Njegov material je bil sicer mrtev, neorganski pa ni bil: bil je v precejšnjem stadiju živ.

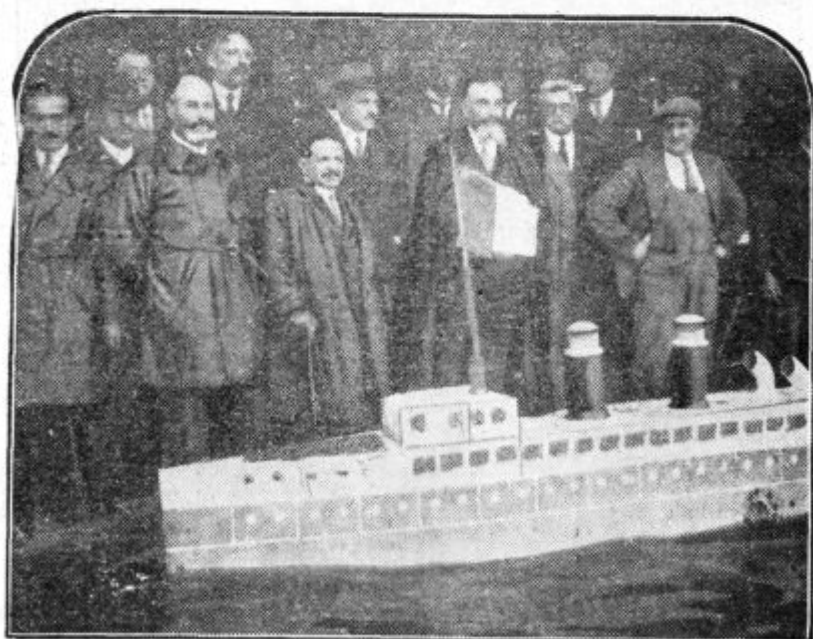
Če bi bile Crilejeve stanice zares žive, tedaj je ameriški učenjak prvi dosegel znanstveno »vstajenje od mrtvih«.

Nepotopljiva ladja

Nov izum, ki mnogo obeta

Skoro vsako leto se pripeti kakšna velika pomorska katastrofa. Obeti ladijskih konstrukterjev in paroplovnih družb, da se tragedija »Titanica« ne bo nikoli več ponovila, se niso izpolnili. Tudi posledj je za-

htevalo morje tisoče človeških žrtev, bodisi zaradi pomanjkljivosti konstrukcije ladij in navigacijskih pripomočkov. Res pa je, da je zadnja leta tehnika brodogradnje silno napredovala v velikosti, brzini, udobnosti in varnosti ladij.

Chartrainov model nepotopljivega prekomorskega parnika pred komisijo mornariskih in zrakoplovnih strokovnjakov v Vichyju.

Dr. Fr. Thona

Problem umetnega življenja bo rešen?

**Najnovejša senzacija z umetnimi „stanicami“
dr. Crileja**

li so zares žive?»

To je vprašanje, ki si ga stavijo stotine ljudi pred čudnimi, majhnimi, žolču podobnimi delci substance, ki močno spominjajo pravih, živih stanic. Vidijo se pod zelo povečavočim drobnogledom.

»Čarovnik iz Clevelanda,« ki jih je ustvaril, tamošnji kirurg dr. Crile, ne mara na to vprašanje odgovoriti pritrilno. In vendar imajo po njem umetno ustvarjene substance toliko značilnih življenjskih znakov, da ta podobnost deluje vprav neprijetno!

Že od antične dobe je problem, kako naj človek z lastno roko ustvari življenje, tako mikal nemirne duhove, kakor iskanje »studenca pomladitve« ali načina, da se neplemenite kovine izpreme-
ne v zlato.

Šele z modernim odkritjem, da vse življenje temelji na substanci, ki je podobna beljakovini sirovega jajca in ki se imenuje protoplazma, se je lahko ustanovila znanstvena šola ljudi, ki v laboratorijih z dolgimi, utrudljivimi in dragocenimi preizkusi skušajo pronikniti v skrajno skrivnost življenja, k samemu načinu njegovega postanka in ustvariti iz mrtve snovi živo snov. Dejansko pa tudi oni, ki hočejo najdalje priti, smatrajo za skrajni uspeh vsega prizadevanja, če jim uspe napraviti umetno protoplazmo; manj zanešana večina raziskovalcev se je zadovoljila že s tem, če je lahko sestavila komplicirane želodčne soke in tekočine in opazovala bolj ali manj življenju podobne reakcije v teh tvorbah.

Dr. Crile in njegovi sotrudniki spadajo v vzdržno in previdno skupino raziskovalcev. Ne trdijo, da so iz njihovih poizkusov nastale »stanice« zares žive. Dr. Crile in sotrudniki pravijo samo to, da imajo ti mikroskopski delci snovi nekatere mehanične in kemične lastnosti, ki jih nahajamo pri protoplazmi, tej najbrž mnogo bolj zapleteni življenjski substanci.

Dr. Crile in tovariši so sestavili listo lastnosti, ki jih imajo njihove »stanice«. Rasejo tako, da iz obdajajoče jih tekočine »jedo« proteine ali jih sprejemajo vase. Delijo se v dve enaki polovici; včasih pa kaka »stanica« odloči od sebe manjši del na podoben način, kakor tvorijo kvasnice svoje hčere - stanice. Če izpremenimo kislinsko vsebino tekočine, v kateri ta čudna snov plava, jamejo nekatere »stanice« izpreminjati svojo okroglo obliko in dobivati cunjaste izrastke, katere glavno telesce izteza in zopet umika, s čimer se »stanice« gibljejo. V tem so podobne menjačicam ali amoebam, ki spadajo med najnižje živali.

V sredini vsake take na življenje spominjajoče kapljicaste tvorbe se nahaja temna masa, ki je podobna jedru prave stanice. Nekatere umetne »stanice« imajo več takih »jeder«. »Umetne stanice« tega tipa,« pravi dr. Crile, »imajo nekatere hude lastnosti rakovih stanic.«

Kakor po videzu, naličijo te »stanice« tudi po svoji »funkciji« pravim, živim stanicam. Posebno zanimivo je to, da dihaajo, t. j. sprejemajo vase kisik in izdihavajo približno isto količino ogljenčeve kisline. Dihanje smatramo že od nekdaj za monopol živih organizmov. In ne samo da dihaajo; tempo njih diha se izpreminja po stanju njihovega »zdravja«: če prilijemo tekočini snov, ki vpliva razkrajalno na »stanice«, se »dih« nemudoma zmanjša.

Še več: »Stanice« lahko zastupimo. Obstoji dolg seznam kemikalij, ki so jim škodovale in jih naposled »usmrtile«. Nekatere izmed teh kemikalij učinkujejo tudi pri rastlinah in živalih kot strup. Seznam zaključujejo strihnin, morfin, cianid in močne alkoholne raztopine.

Nekatere druge snovi, n. pr. alkoholne raztopine s približno enako močjo kot jo ima pivo, slabe koncentracije,

tracije strihnina in raztopine natrijevega jodida in tiroksina učinkujejo vzpodbujevalno.

Skrivnost »stanične fiziologije« teh žolču podobnih kapljicastih tvorb leži bržčas v tem, da so nabite z elektriko. Opaža se nekako potencialno stopnjevanje med notranjimi in zunanji deli, ki raste, če je tvorba »zdrava« in pada, če je »bolna«. Sprejemanje kisika raste in pada z električnim potencialom. Če potencialna diferenca pade na ničlo, je »stanica« mrtva.

Niče ne pozna ke nične formule za protoplazmo. Po vsej verjetnosti ne gre zgolj za eno formulo, marveč za celo vrsto formul, izmed katerih utegne biti vsaka za se komplicirana in ki se v

medsebojnih odnošajih še bolj zapletejo in zamotavajo.

Trajalo bo ne samo leta, marveč nemara celo stoletja, preden bomo dobili kemično sliko žive protoplazme.

Ne glede na to, da zastran kemizma stanic tipljemo v temi, je dr. Crile sklenil izdelati kompleks takih substanc, ki bodo kar moči blizu živi stanici. Najenostavnejši in praktično res edino mogoč postopek je v tem, da mrtvo protoplazmo razkrojimo in nje sestavine zopet sestavimo. Dr. Crile je to storil. Njegov material je bil sicer mrtev, neorganski pa ni bil: bil je v precejšnjem stadiju živ.

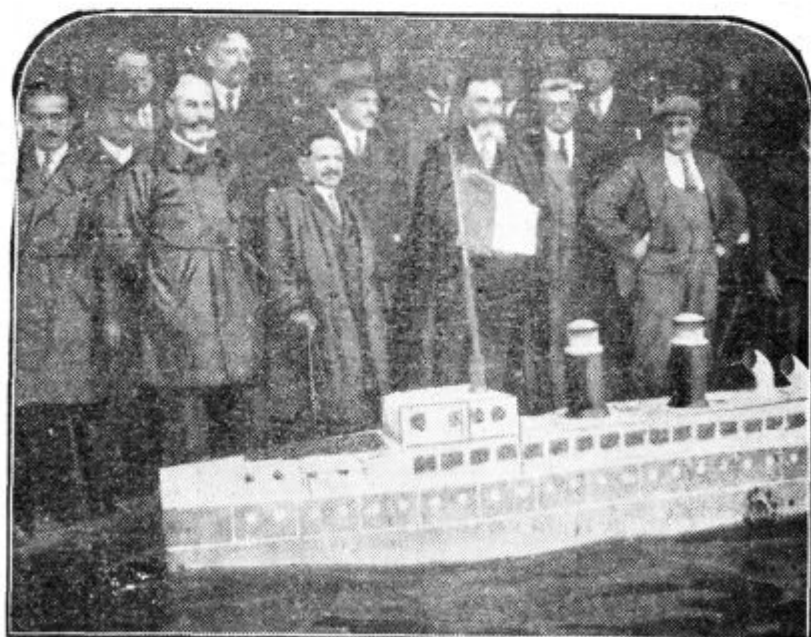
Če bi bile Crilejeve stanice zares žive, tedaj je ameriški učenjak prvi dosegel znanstveno »vstajenje od mrtvih«.

Nepotopljiva ladja

Nov izum, ki mnogo obeta

Skoro vsako leto se pripeti kakšna velika pomorska katastrofa. Obeti ladijskih konstrukterjev in paroplovnih družb, da se tragedija »Titanica« ne bo nikoli več ponovila, se niso izpolnili. Tudi poslej je za-

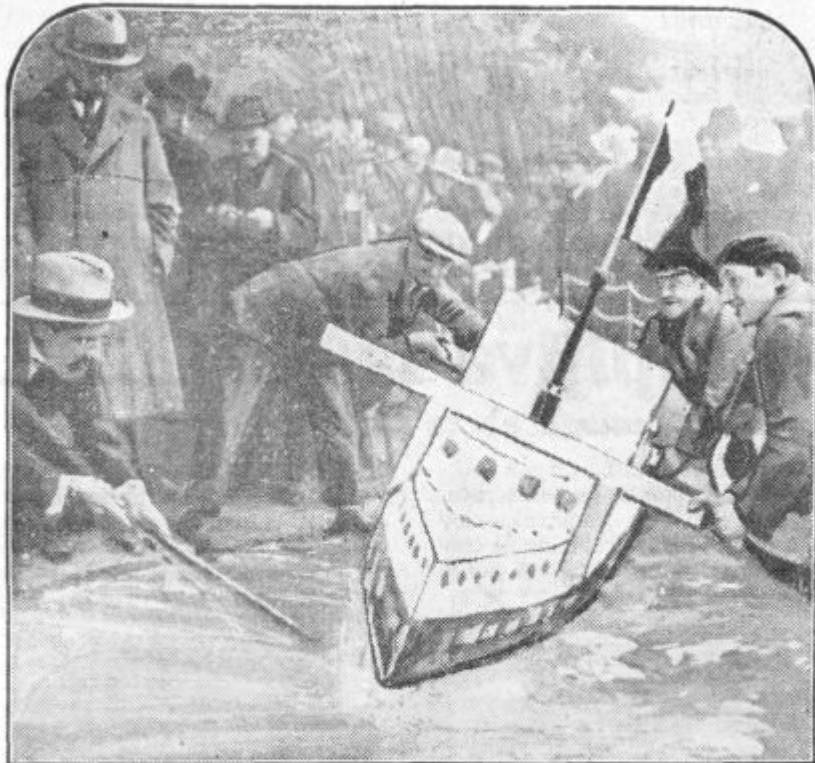
htevalo morje tisoče človeških žrtev, bodisi zaradi pomanjkljivosti konstrukcije ladij in navigacijskih pripomočkov. Res pa je, da je zadnja leta tehnika brodogradnje silno napredovala v velikosti, brzini, udobnosti in varnosti ladij.«

Chartrainov model nepotopljivega prekomorskega parnika pred komisijo mornariško in zrakoplovnih strokovnjakov v Vichyju.

Varnostne priprave vsakega modernega prekmorskega parnika so napravljene tako vestno in premišljeno ter delujejo tako naglo in zanesljivo, da človek kar ne bi verjel, kako se more taka ladja potopiti, osobito še tako naglo, da ne bi bilo moči poprej spraviti na varno vseh potnikov. Ladijski trupi se grade z dvoj-

Drobni nedostatki in neprevidnosti se radi maščujejo nad široko zasnovanimi varnostnimi pripravami. V tem pogledu je malo verjetno, da bo kdaj drugače, pa naj tehnika brodogradnje še tako izpopolni svoje delo. Treba pa je kar se da skrbeti, da se varnost poveča, kolikor je to sploh v človeških močeh in tako

Na Chartrainovo poskusno ladjico nalagajo težko klado svinca, ki pa ni mogla potopiti pritlikavega broda

nim dnom in dvojnimi ostenki. Vrh tega je ves trup predeljen v strogo samostojne prekate, ki se v potrebi polavtomatično zapro tako tesno drug proti drugemu, da voda ne more preplaviti vse notranjščine niti tedaj, če se posamezni oddelki poškodujejo. Pripravljene so mogočne črpalke, ki lahko zmagujejo celó potoke vdirajoče vode; za skrajno stisko so na razpolago izdatne reševalne priprave, da se reši vsaj življenje, če že ni mogoče otepi materialnih dobrin. — In vendar se še vedno dogaja, da zla usoda obide vso skrbno postavljeno obrambo in v nekaj trenutkih ugonobi ladjo z vsem živim in mrtvim tovorom vred, kakor je pokazala nedavna katastrofa parnika »Saint Philibert« pri Nantesu.

žalostne katastrofe zmanjšajo na minimum. In tehniki ni moči očitati, da se ne bi zavedala te dolžnosti: To bi lahko izpričali patentni uradi, ki hranijo stotine osnutkov nepotopljivih ladij in ki sprejemajo nenehoma nove načrte varnostnih priprav v pomorstvu.

Oni teden so v Vichyju zopet preizkušali nov model nepotopljive ladje, ki glede popolnosti daleč prekaša večino dosedanjih osnutkov. Izumitelj je francoski profesor Chartrain iz Clermont Ferranda. Model, ki je točen posnetek velikega prekmorskega parnika, je 4 in četrta metra dolg ter tehta 600 kg.

Prvi poskusi z nepotopljivo ladjo so bili dne 21. junija. Ker pa se je ladjica med prevozom v Vichy nekoliko poškodovala, so jih nadaljevali šele 25. junija,

to pot pred službeno komisijo pomorskih in zrakoplovnih strokovnjakov ter odposlancev odločilnih ministrstev.

Vodilni inženjer francoske mornarice Mellon je obstreljeval ladjico s topičem kalibra 33 mm; meril je na najobčutljivejša mesta. Oddal je nad 100 strellov, ki so na vseh koncih raztrgali tenko pločevino ladjinega trupa. Če bi se to obstreljevanje preneslo na ladjo resnične velikosti, bi morali za obstreljevanje sorazmerno uporabljati top 60 cm. Nekatere reže, ki so jih izmerili na modelu in sorazmerno zračunali za velike parnike, bi dosegle dolžino 7 in pol metra in 3 m širine. To so luknje, zaradi katerih bi se morala potopiti vsaka, tudi najbolje zgrajena ladja. Toda na veliko začudenje vseh navzočih, se je pogreznil model komaj za nekaj centimetrov pod kritično vodno črto, preko katere se ne sme ponizati nobena ladja, če naj se ne potopi.

Toda to še ni bilo vse. Ladjico so potem obtežili z utežmi, tako da se je skoro vsa potopila pod vodo. Ko pa so breme odstranili, se je trup mahoma spet vzravnaval v začetni položaj. Potlej so stopili nanjo trije odrasčeni možje. Povelj-

niški mostiček je ves izginil pod vodo. ki je vdiral skozi vse luknje in odprtine. Toda ko so možje odskočili nazaj na breg, se je ladja spet dvignila, bruha-joč poprej zajeto vodo.

Poskusi se bodo nadaljevali tudi v bodoče. Konstrukter Chartrain je dejal, da se ladja predeli celo na posamezne kose, ne da bi se potopila. Vsi navzoči strokovnjaki so se o novi konstrukciji izrazili jako pohvalno. Vodilni inženjer Mellon je dejal, da človek pač ne more varati lastnih oči. Preveril se je, da je preskušeni model zares nepotopljiv, kako pa se bo obnesla konstrukcija pri velikih ladjah, se za enkrat še ne da zanesljivo prerokovati. Toda, ne glede na to, se obeta Chartrainovemu izumu velika bodočnost, ker se bo že sedanji osnutek dal uspešno porabiti pri gradnji manjših čolnov, zlasti pa pri plavačih vsakovrstnih vodnih letal. O načelu novega izuma ni znano še nič natančnejšega, prej ko ne je Chartrainov model zgrajen tako, da vodo iz poškodovanega trupa izriva stisnjeni zrak, ki se avtomatično dovaja na poškodovana mesta.

Dr. Stanko Jug

Na kolonialni razstavi v Parizu

Ce pogledaš danes z Montmartra tam gori izpred bele cerkvice Sacré Coeur čez Pariz, ki je ves zavit v lahno, prozorno meglico, opaziš na južnovzhodnem obzorju nekaj novega, posebnega: dolgo izlek-njeno, svetlikajočo se maso sredi med drevjem komaj vidnega parka. To je samo delni razgled na slovečo mednarodno kolonialno razstavo. Povsem novi svet je zrasel iz tal ob robu pariških predmestij. Pariz je v neznatnem času postal dvojno mesto.

Napravimo skok preko strmih ulic Montmartra, čez mrgoleča križišča velikih prometnih cest, čez Seine in njene mostove, v Quartier Latin. Tu vidimo dan za dnem, kako se sprehajajo anamitski in afriški dijaki, sinovi francoskih kolonialnih posesti, ki naj bi si v Parizu pridobili osnovnih pojmov zapadne civilizacije. Kako čudno... Gléj, njih

domovina se je nenadoma preselila tik k Parizu; vidi se kakor šatorišče pred obzidjem kakega »svetega mesta« in med pristnimi rastlinami in živalmi teh daljnih krajev vrvé njihovi barvnopolti rojaki.

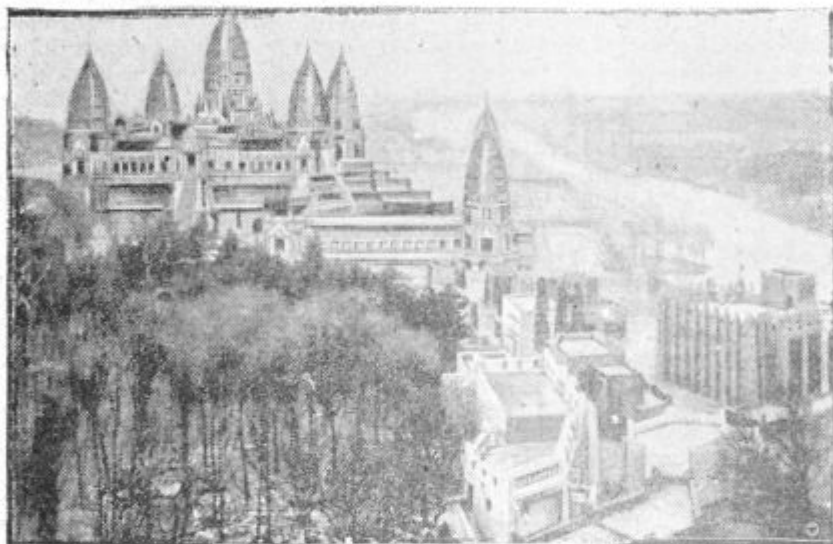
Še en skok dalje: revne hiše, vhodi k razgrajajočim obratom, velike tovarne, kolodvorske naprave, periferija; kavarne s temnopoltimi in južnaškimi gosti, zavozljano prerivanje drdrajočih tovornih avtomobilov, ustje neskončne podzemeljske železne ceste, ki bruha iz vlažnega zatohlega rova tisoče in tisoče človeških teles. Porte Dorée stoji pred fato morgano iz belaga, rumenega in rdečega mavca v zelenem vrtu »L'Exposition Coloniale«.

Množica se preriva skozi široke snažne drevoredne ogromnega prostora, kjer na levo in desno kipe kvišku razstavni objekti. Tu je pognal iz zemlje ozek vi-

sok stolp, tam stoji grozeče temno tempeljsko pogorje; tu leže fantastični saharski gradovi, tam zopet je nastala oglata skupina hiš, obdana s štrlečimi ostmi, kakor jež, ki se hoče braniti. Preddvor s tihim jezerom čaka radovednih nevernikov. Maroco-Alžir in dalje Indokina-Madagaskar, Mali zeleni električni vozovi brne, kjer za krmarjem v tropični čeladi sedi cela galerija tesno stisnjenih gostov. Sto korakov naprej zopet nova perspektiva. Krasno junijsko jutro leži nad Vincenskim parkom.

Eden prvih vtisov. Često govore o »zatonu zapada«. Sedanja razstava v

soko obokana palača, prav tako kot bi mi ugajala lepa čaša, ki je v nji skrita magija daljnega, neznanega sveta. Znotraj v veliki dvorani z visokim stropom gledajo na posetnike slike, ki izredno točno predstavljajo pet najtipičnejših pokrajin, med temi že brez tega ubrano lepimi kraji, katerih je rdeč otok prepoln: Antirabé Tanarive, Tamatave in jezero Alaure. In ko izstopam iz velikega paviljona, zahrepenim po čudnem otoku z njegovim visokim blestečim solncem, lepimi zvezdnatimi večeri in tolikimi daljnimi, čudnimi plemenimi.

Delni pogled na kolonialno razstavo.

Parizu pa kaže, da veliki evropski narodi še ne mislijo izpustiti iz rok svoje nadvlade v svetu; vsak, ki gleda te čudeže in napredek moderne civilizacije v najtemnejših kotičkih sveta, bo dobil trdno vero v bodočnost belega plemena. Bajka je, da smo belokožci prestari, da bi se mogli ubraniti nevarnosti, ki nam preté od plemen, katerih še ni izpodkopala naša kultura.

Evo, na desno čuden pojav. Pred nami se dviga madagaskarski paviljon, škrlatast, neresničen in vendar resničen. Tako mikavna je ta bizarna, krasna rdeča utrdba! Nisem seveda še bil na Madagaskarju, imam pa vtis, da je to bajen, izreden in čudovit svet; tam mora pokrajina biti krvave barve in ljudje so zelo hudi, ko imajo taka čudna, z ostrimi kolci posejana bivališča. Zelo mi je všeč ta mogočna, impozantna, vi-

Poleg omenjenega paviljona je gruča pestrih eksotičnih zgradb. Tu so paviljoni francoske zapadne Afrike. Somalsko obalo predstavlja slok minaret, obrobjen s kmetskimi balkončki. Večina zgradb pa dviga svoje ognjeno zidovje izza stolpov galerij in kupol kambodškega templja ter s svojo temnordžo barvo zapušča v tujcu vtis, da ta svet večno obseva zahajajoče sonce. Čeprav slikoviti tempelj iz Angkora privlači pozornost vsakega obiskovalca, ti oko nehote obtiči tudi na tej sliki iz daljnih krajev.

Vlada je hotela pokazati pokrajino točno tako, kakor je v resnici, seveda v razmerju z ozemljem. 100 milijonom kvadratnih kilometrov ustrezajo tu na razstavnem prostoru 4 hektarji. Vidimo rezidenčno palačo, mestno četrt, vasi domačinov v pustinji in pragozdu, mo-

šejo in slammate hišice, v katerih udobno prebiva 150 pravih zamorcev. Vse je izgrajeno iz prsti, posušene na soncu, ki se leskeče izpod zelenega listja in tvori zaokroženo enoto. Povsod vlada pravo domače zamorsko življenje. Tu v preddvoru palače, velikem ograjenem prostoru, ki ga obdaja vincenska avenija, skačejo zamorci in izvajajo preteče bojne ples, tako da se kar s strahom odmikamo pred njihovimi ostrimi sulicami. Glavni promet pa se vrši po ozkih ulicah starega mesta Djene, ki ga tvorijo iz rdeče ilovice

potovanja, se ne bo nikjer lažje vdal svojim sanjarim, kakor v tem kotičku.

A glej — v Parizu so templji, ki so dolgo živeli v naši predstavi kot bajni prividi. Angkor, antična Azija... Templji v Angkoru so gotovo najogromnejši verski spomenik, kar jih ima svet; so večji in sijajnejši, kakor vse, kar premore Indija, mogočnejši celo od vsega, kar skriva skrivnostni Borneo. Potekajo iz 8. ali 9. stoletja naše dobe. Zgrajeni so bili z namenom, da dobi velika kmarska prestolnica tako bramansko svetišče, kakor ji pristoja, 300 ali 400 let kasneje

Nizozemski paviljon, ki je minule dni pogorel.

zgrajene hiše z majhnimi okenci in lesenimi rešetkami. Vhod zapirajo vrata s težkimi železnimi obroči in grobimi slikarjami. Tu delajo v polmračnih prostorih sključeni in sedeč s podvitimi nogami, senegalski in sudanski draguljarji, ki te opeharijo, če si še tako prebrisan! Srečujemo Arabce iz Dahomeja in od Slonokoščene obale.

Naši vtisi ne bi bili popolni, če ne skočimo še za hip v paviljon Togo in Kamerun, iz katerega odnesemo kar najprijetnejše dojme, ki jih lahko dobiš na tej razstavi. Umetnik se bo naslajal z barvami, sportnik pa pride do svojega v lovskem paviljonu, kjer so zanimive slike iz džungelskih lovov, vse posnete v naravi — po trofejah velikega raziskovalca De Laborie. Tu se čutimo sredi divjega življenja; človek, ki prihaja iškat v Vincenes iluzijo velikega

so jih zasedli budhistični svečeniki. Potem je izginil kmarski narod, za njim še mnogo drugih plemen osvojevalcev, ki so se izkravela v večnih krvavih bojih; za njimi ni ostalo ne imena ne sledu, samo ogromna, nebotečna, bajna zgradba v Angkoru še stoji kot živa priča davno minulih časov.

Kdor zna gledati z odprtimi očmi sijajno rekonstrukcijo angkorskega templja in bo počasi stopal po kilometer dolgemu hodniku, mimo ogromnih reliefov Ramajana, občudoval neštete apsure z njihovim božanskim nasmehom ter kaže s sedmerimi glavami, bo videl tu poslednje sledove najstarejšega malikovanja, sledove, ki segajo v dobo Iskandara, katerega so barbari onkraj Helesponta imenovali Aleksandra Velikega. Užival bo sijaj in vso mistiko davno potopljene kulture. Pred tem gradom iz

sanj s petimi stolpi in ogromnimi nebotičnimi lestvami, tem nestvorom, v katerem hité množice kakor mravlje, koraka star gospod z okostenelo eleganco še vedno prožnega koraka, mož mrkega očesa in obraza kakor iz pergamenta. Penzioniran kolonialni častnik; bog ve kakšne imperijalistične sanje ga navdajajo.

Če pogledamo preko cele avenije kač s sedmimi glavami in starodavnih božanstev, o katerih niti ne vemo več, kaj so pomenile in čemu so rabile, se

Paviljon Guadeloupe

indokitajska sekcija vidi kakor pahljača. Ulica kač in sfing tvori držaj, čudežni templji Cochinchine, Tonkina, Anama, Cambodge in Laosa perja, a Angkor krono in vrh. Hodimo po teh palačah petih civilizacij in 20 vekov zgodovine. Mimo nas hitijo Tonkinezi razoranih in nagubanih obličij, nepremičnih rumenih obrazov, bolj podobni starim otrokom.

Cambodški paviljon, ves obdan s pozlačenimi rilci slonov, se vidi kakor paradna džonka, zasidrana ob sinji ali rumeni reki. V sredi veže so vtisnjene kraljeve insignije iz zlata. Gremo naprej; težka vrata se odpirajo pred nami, dokler v poltemi, ki jo medlo razsvetljujejo zavite svetilke, opazimo neko pobožno skupino, ki mrmra svoje molitve.

Ukrivljeni hrbti, po tleh razprostrta telesa, k nebu dvignjene roke, roteče geste; tam v ozadju čepi na morskó sinji preprogi malik, h kateremu se dvigajo goreče prošnje teh vernikov. Ob strani kleče bonci; obličja so zatopljena v najglobkejšo ekstazo. Na žrtveniku gorí kadilo; nabožne pesmi, zategnjeni in tožeči glasovi, prihajajo ne vem od kod. Nemi obstrmimo; prenešeni smo v staro pagodo stare, zelo stare dežele ...

Ob velikem vhodu na Neuillskih vratih je Francija postavila paviljone svojih malih kolonij, ki so raztresene širom Oceana od Pacifika do Atlantika, od indijskih voda do Antilskega morja. To so bogati viri proizvodov fine arome in nasladnih eliksirjev. Kava in sladkorni trs, rum in kakao zore po njih plantažah. Slika, ki jo vidimo pred seboj na razstavi, je točna reprodukcija daljnih otokov Guadeloupe, Martinique in kolonije z zloglasnim imenom Guyana.

Evo, tam so majhne vile prvih pionirjev, ki jih je pustolovstvo prignalo preko morja na obale Malabara in Koromandije. Potem lični beli bungalovi; vhodi so okrašeni s kipi belih slonov, svetih živali Indcev. Poleg njih so Džibuti; redki popotniki se pač ustavijo v teh nedostopnih krajih. Visok minaret z dvojnimi balkonom pripoveduje o zemlji Danakilov, o katerih gre glas, da imajo prepečeno kožo, tako vroče je pri njih solnce. Bajne ne poznajo hiš in prenočujejo s karavano na poti čez žgoče puščave kar pod palmami. Edino poslopje, ki ga poznajo, je minaret mošeje, od koder jih glas muezina poziva k odpovedi.

Orientski državi: Sirija in Libanonska republika, to vam je pravi čisti Orient. Sirija, Libanon in Palestina so dežele Svetega pisma, evangelijev, korana in Tisoč in ene noči. So besede, ki jih ni moči definirati. To velja v prvi vrsti za besedo Orient, ki je šla skozi naše duše, kakor daleč sega naš spomin in odkar smo v šolah dobivali prve pojme vere in vede. In vendar je še do danes nisem docela doumel. Poleg znanih civilizacij Rimljanov, Grkov, Asircev, Peržanov, Arabcev in Turkov so zadnje izkopine prinesle na dan še druge starodavne civilizacije. Feničane, Hetite, Kaldejce. Ne gre več za stoletja, ampak za tisočletja. S praga paviljona nam veličastni hetitski lev iz stare palače Agama v Damasku in sarkofag babilonskega kralja Ahirama kličeta v spomin

eno daljnih zibelk naše civilizacije. Dalje je tu Babilon, mesto antičnih skrivnosti in Adonisovega kulta ter Balbek, največji romarski kraj v starem veku, čigar razvaline Jupiterovega templja v sirske puščavi so največja razvalina, kar jih dosedaj pozna svet. Ob straneh so razpostavljene stoletne cedre z

moka-kave, prihajajo otožni glasovi male kitare s tremi strunami in arabska pesem z grgrajočo intonacijo nas spominja pustinske nostalgije, neskončnega peščenega prostora, kjer beduin sam stoji pred obličjem Gospodovim.

Taka je torej ta kolonialna razstava, razstava pokraj in narodov, v prvi

Obisk eksotičnih gostov.

Libanona, na katerih vihra francoska trobojnica. Ta sirijska razstava nam ne vzbuja samo spomina na starodavnost, marveč tudi opozarja na veličastne in divne pokrajine, svet, kjer nastaja prava orientalska rivijera; v nekaj letih bodo semle zahajali prezimovat bogati kozmopoliti, že čez leto pa se bodo lahko zatekli v hotele na libanonskih višavah z njih dva do tri tisoč metrov visokimi vrhovi. Izpred majhnega souka (trgovinice), od koder udarja vonj prisnne

vrstí pa razstava neskončnega bogastva. Človeku, ki pride iz svoje vsakdanjosti, mora zapustiti vtise, ki mu ostanejo vse življenje. Saj vidimo tu tolika plemena in tolike eksotične kraje ter doživljamo skrivnosti indijskih templjev, malajske prašume in afriške puščave, najbrže mnogo bolj stvarno, kakor oni naši predniki, ki jih je življenja pot kdaj zanesla v te daljine, tajmstvene predele pisanega sveta.

Liliputanska kneževina

Gredeč od Gotharda, odkoder pada Ren, proti Kostniškemu jezeru, prekoračiš mejo ene izmed najmanjših držav na svetu. To je zadnja monarhija nemškega jezika: kneževina Lichtenstein. Neodvisna državnica obstoji dve sto let. Mnogokrat so se zbirali oblaki nad njo, toda vselej je ostala zmagovita. Tako je 1918 ostala kot edina samovladnica od vseh nemških držav. Od njenih 10.000 prebivalcev je 60 odstotkov poljedelcev, 30 odstotkov rokodelcev, ki se mimogrede tudi bavijo z vrtnar-

stvom, 5 odstotkov posveča svoje moči obrtništvu in 5 odstotkov se porazdeli med razne svobodne poklice. Ker so domala vsi navezani na rodno grudo, so Lichtensteinci starokopitni in zvesti preteklosti. Verno so vdani svojim knezom, ki so od nekdaj skrbeli za prospeh svojega ljudstva. Okoli dve petini od 257 kvadratnih kilometrov dežele so žitišča in travniki. Prideluje pa se tudi krompir, sočivje in koruza. Sadno drevje in vinska trta takisto uspeva. Po bohotnih lokah se pase izvrstna živina.

Pupin pripoveduje o vsemirju in človeku...

V »The Review of Reviews« je naš slavni rojak, svetovno znani izumitelj in profesor fizike na vseučilišču Columbia dr. Mihajlo Pupin objavil lep članek o človeku in njegovem mestu v vsemirju. Iz članka posnemamo:

Mihajlo Pupin

Mnogi se še spominjamo časa, ko so zvezdoslovci mislili, da obstoji samo eno osvetje, Rimska cesta; naša osrednja zvezda, Solnce, zavzema v njem s svojim planetnim sistemom kaj skromen prostor. Danes nas astronomija uči, da obstoji še tisoče drugih osvetilj in da je izven naše Rimske ceste neprimerno večji del celotnega vsemirja. Vsako osvetje je, prav kakor naša Rimska cesta, sestavljeno iz milijard zvezd. Zvezd je na nebu toliko ko peščenih zrnec na morski obali. Mnoge med njimi so v daljavi milijone svetlobnih let, a svetlobno leto je enako daljavi 9 in pol bilijona km. Njih neverjetno močna svetloba nam omogoča, da s teleskopom in s pomočjo fotografske plošče preko neizmernih prostorov, ki ležijo

med njimi in nami, doženemo njih obstoj. Svetlobna moč teh mnogih bleščečih nebesnih teles je več tisočkrat večja od svetlobne moči našega Solнца. Čeprav so stara milijarde let, razodevajo še vedno mladostno silo in žarovitost.

O temperaturi teh močno žarečih nebesnih teles bomo dobili vsaj malo pojma, če si zamislimo, da notranja temperatura našega Solнца, ki spada med hladnejše zvezde, znaša 40 milijonov stopinj. Kakšna utegne biti vročina teh vsemirskih razbeljenih peči, tega si ne more zamisliti še tako bujna domišljija.

Njih ogromni rezervoar gorkote izžareva močne svetlobne tokove, ki nosijo energijo od ognjenih zvezd v ledeno vsemirje. Ti tokovi se gibljejo s hitrostjo svetlobe, kakor da bi se jim mudilo, da čim prej ogrejejo daljne svetove. Solnce n. pr. v eni sekundi izžari približno pet milijonov ton svoje substance v vsemirski prostor in to ogromno razsipavanje substance traja nenehoma že bilijone let. Neštete milijarde zvezd v vsemirju morajo torej biti prav tako potratne ko Solnce; navidezno brezciljno izžarevanje toplote je, kolikor vemo, poglavitna funkcija žarečih zvezd.

Ta navidezna potrata toplotne in svetlobne energije bo trajala še bilijone let, toda nekega dne se mora vendarle izčrpati in tedaj nastopi propad današnjega sveta.

Ali pa nemara to izžarevanje služi nekemu višjemu kozmičnemu smotru, ki ga ne poznamo in ne moremo doumeti?

Če ne, tedaj vsemirje vsaj po človeških pojmihi zaman obstoji. Toda ne moremo si misliti, da bi ogromna žareča ozvezdja s svojimi neizmernimi vrelicami energij obstojala kar takole brez vsakega smotra. Filozof, ki vidi v svetu zgolj matematično formulo, se lahko zadovolji s to mislijo, toda tehnik se ne more. Tehnik hočeš-nočeš sluti za tolikim nakopičenjem energije neki načrt, neki cilj.

Zvezde nam o načrtu in cilju ne povedo ničesar, pač pa nam ga razodevajo zeleneči gozdovi na naši Zemlji.

Vsako izmed milijonov in milijonov dreves ima ogromno število listov, ki vdihavajo življenju potrebno silo solčnih žarkov. Vsak listič na drevesu ali grmu, vsaka trava je podobna dvignjeni roki, ki moli iz zemlje in prosi za blagoslov solčnih žarkov. Ti žarki so edini vir njihove prapovrtno sile, ki jim omogoča, da hranijo sebe in skrbijo tudi še za hrano človeku in živali. Potemtakem je solčna svetloba izvor vsega organskega življenja na naši Zemlji. In kaj je v čudovitem stvarstvu vesoljstva lepše in dragocenejše od življenja?

Torej nas uči narava z jezikom naše matere Zemlje, ne pa z jezikom naše

Vila prof. Pupina v Norfolku

osrednje zvezde Solнца, da solčna energija, ki izžareva v vsemirsko prostorje, ne gre v izgubo. Delno ostaja na Zemlji in to izpolnjuje vzvišeno nalogo večnega soustvarjanja organskega življenja. V tem razvoju vidi tehnik načrt in svrhu in se potakem ne more odpovedati veri, da žarki vseh ostalih zvezd prav tako kot žarki našega Solнца nekje na podobnih nebeških telesih izvršujejo enako vzvišeno nalogo.

Astronom pa takih, Zemlji podobnih nebesnih teles ne pozna in pravi, da se mora Zemlja za svoj obstoj zahvaliti enemu najredkejših naključij, ki so v vsemirju mogoča, namreč dejstvu, da se je našemu Solncu tesno približala neka po vsemirju tavajoča zvezda in je iz Solнца izrgala substanco našega planetarnega sistema. Dalje pravi današnji astronom, da je v tem sistemu dobil naš planet samo po zaslugi izredno ugodnih okoliščin, ki so slučajno nastale okoli njega, tako lego, da je

na njegovi skorji bil mogoč razvoj organskega življenja. Taka naključja, nam zatrjuje, so silno redka in vse kaže, da nobene druge zvezde ne spremlja tak planetarni sistem kot spremlja naše Solnce.

Toda tehnik odgovarja: Če je le zadostno število zvezd in dovolj dolgo časovno razdobje, se lahko tudi najredkejše naključje zopet in zopet ponovi. Milijarde let pač malo zaležejo v razvoju zvezde in število zvezd je skoro da neomejeno. V brezdanji globini minulih in bodočih časov, med neštevilnimi roji tavajočih zvezd se morda pogosteje dogajajo takile primeri, kot je bil oni, s katerim se začnjenja zgodovina našega planeta. Ta podmena je vsekakor verjetnejša od misli, da v brezmejnem svetovnem prostoru teko ogromne siruje energije brez vsakega cilja in namena.

Astronomu je naša majhna Zemlja zgolj nezatno, drobkano zrnce peska v Sahari. Organsko življenje, vstevši sem tudi obstoj in razvoj človeštva, je zanj samo begotna epizoda v minljivem obstoju te majhne Zemlje. In astronom se vprašuje: Kako bi mogel ta drobkani fenomen imeti kakršenkoli pomen v razvoju svetovja?!

Dejstvo, da je ena sama zvezda velikosti Beteigeuze tako obsežna, da bi v nji našlo prostora bilijon krogel kot je naša Zemlja, ne pomeni že samo po sebi, da je ta velikan med zvezdami baš zaradi svojega obsega čudovitejše in pomembnejše delo stvarstva nego je vse, kar živi na naši majhni Zemlji. Primerjajmo samo neizmerno velikost Beteigeuze z drobkano živo stancio, iz katere se v nekajih mesecih razvije človeško bitje! Zvezda je samo nekaj vakuum, samo kozmičen oblak razžarjenih plinov, toda živa celica, ki jo komaj vidi neoboroženo oko, je nezaslišno bolj zapleten stvor. Ona krije v sebi vse dedne lastnosti človeka — telesna enako kot duševna. In te lastnosti, ki so skrite v majhni, jedva vidni stanici, so prevažna sila v človekovem življenju: obvladujejo ga od zibeljke do groba. Teh zapletenih mikroskopskih edinic, ki sestavljajo človeško telo, posodo človeške duše, je skoraj neomejeno število.

Če nadarjenost človeškega duha primerjamo s tem, kar se dogaja v substanci Beteigeuze ali katerekoli zvezde, tedaj nam zvezde vzbujajo veliko

manj začudenja in spoštovanja. Zvezde so nekak kaos atomskih gibanj, katerih energija je toplota. Iz tega kaosa utegne nekega dne nastati kozmos, stvarstvo enostavne zakonitosti in lepega reda, kakor je nastal nekoč iz kaotičnih sil našega Solнца. Naš kozmos je Zemlja s svojim organskim življenjem, čigar krona je človeška duša.

Léta glasneje od vseh zvezd nebeskega oboka oznanja slavo božjo. In če je ta zemeljski kozmos, kakor nam zatrjujejo nekateri astronomi, samo plod naključij in izjemno ugodnih okoliščin v našem solnčnem sistemu, tedaj smemo prositi božjo previdnost, da bi se taka slučajna srečanja ponovila še neštetokrat v zvezdnih rojih vseмирja.

„Divja“ Afrika izginja? —

Novo poročilo o uspehih evropske omike v deželah črncev

Za velik del javnosti, ki jo zanima današnji pisani svet, velja jo še vedno približno oni pojmi o Afriki, ki so se razširili po velikih, uspešnih ekspedicijah Stanleya in Livingstona. Ponekod prevladuje mnenje, da so v Afriki še veliki predeli, ki belcem niso znani in da je zelo težko, da prav nevarno, »prodirati« v notranjost Afrike.

Pri vsem tem pozabljamo, da je Afrika že v starem veku imela precejšnjo vlogo v evropski zgodovini in da na svetovnem torišču ni nikak novinec. Tudi če ne jemljemo v poštev severne

Afrike, ki so jo že v 6. stoletju pred Kr. kolonizirali belci, ne smemo prezreti, da so na zapadni obali Afrike Evropci kupčevali in se naseljevali že v času, ko je Amerika še čakala svojega Kolumba.

Kakšna je osrednja ali centralna Afrika v naših dneh?

Oni, ki hočejo za se odkrivati njene svojevrstnosti in prodirati na neznana področja, se po navadi podajo v pokrajine zapadne Afrike, zakaj v vzhodni Afriki ni več nobenega neznanega kraja Kenya, Uganda in Tanganjka so dandanes približno tako »divje« kakor Riviera na višku sezone. Vsa ta ozemlja so prepletena s tisoče kilometrov dolgo mrežo železniških in parniških prometnih cest; imajo vse polno avtomobilskih cest in dobrih stez. Povsod srečuješ vladne postaje, farme, plantaže kave in bombaža; vidiš lepa mesta, klube, igrišča za golf itd. Velike množice naseljencev nenehoma povečujejo obljudenost dežele. V krajih, ki so poljedelsko manj razviti, so si lovci že zdavnaj razdelili svoje revirje in ni ga žrela, ki ne bi bilo že dolgo znano. Perspektivi britske kolonialne uprave o vzhodnoafriških kolonijah in protektoratih so podobni perspektom ameriških železniških družb v Kaliforniji.

Tako so danes cilj pustolovščin želnih popotnikov belgijski Kongo, zlasti gozdnata ozemlja Ituri in zapadnoafriške posesti Francije in Anglije. Ni še več kot nekoliko mesecev, kar so angleški in ameriški listi priobčili iz črpnega poročila o nameravani ekspediciji v doslej »neznane dele« iturijskega gozda. Pred dvema letoma je pisec teh vrstic prepotoval dobršen del iturijske pokrajine. Stotine kilometrov smo se

prevozili v tovornem avtomobilu po izbornih cestah. Nadaljnje stotine kilometrov smo prepotovali v kanusu. Sedaj so se avtomobilske ceste že tolikanj razširile, da so ekspedicije s kanusom in nosači skoraj že odveč. Pa tudi če je način potovanja še vedno primitiven, ceste niso več take. Vsa pota so vključena v dobro organizirano mrežo javnega prometa, vsa imajo oblasti v razvidnosti in jih same uporabljajo. Tudi nosače ti danes preskrbe kar oblasti. Poleg vladnih postaj, ki jih povsod najdeš, srečuješ ob poti tudi trgovska skladišča, katoliške in protestantske misijonske hiše in ambulatorije. Vasi domačinov pogosto obiskujejo strokovno izučene bolniške sestre in zdravniki. V velikih gozdnih jasad in na robu gozdovja so selišča belcev, ki tu goje bombaž in kavo ter pridelujejo palmovo olje. Ko smo tu naseljene uradnike vprašali, kje so neraziskani deli iturijskega gozdovja, so se nam smehljali, češ, zakaj niste pred 50. leti prišli s Stanleyem?!

Podobno je povsod v belgijskem Kongu. Od ustja Konga v Atlantski ocean tja do jezera Tanganyika v osrčju celine in po vseh večjih pritokih reke vse do meja Rodezije se vrši redni železniški in parniški promet. Na rodezijski meji imaš priključek na železniški promet z luksuznimi vlaki v Južnoafriško Unijo. Več tisoč kilometrov avtomobilskih cest in stez je prepredlo belgijski Kongo tja do zadnjega kotička. Mesto Boma ob ustju Konga ima dvakrat na teden letalsko zvezo z Elisabethville na daljnem koncu zgornjega Konga. Poleg tega obstojita še dve nadaljnji zračni liniji.

Često čitamo o »pogumnih popotnikih«, ki so prodrli ob vseh mogočih ovirah in nevarnostih v nedostopne, neraziskane dežele — v kolonije s pravljimi imeni »Obala Slonove kosti«, »Zlato obrežje«, Nigerija, Dahoma. Čujmo, kaj pravi k temu »Union Coloniale Française«:

»Vse naše ozemlje, pa naj gre za kolonije ali mandatne dežele, je že dolga leta raziskano do zadnjega kotička. Vladne postaje, misijoni, banke, šole, bolnice, ambulatoriji, parniki, telefonska in brzojavna služba, železnice, avtomobilske ceste, javna pota, sodišča in sodniki — vse to imaš, kamorkoli se obrneš.

Ljudsko štetje se bo tu izvršilo približno tako natanko kot v Parizu. Z vsemi

urojenci smo v tesnih stikih. Mnogi njihovi poglavarji bivajo v hišah, ki so stale sto — do dve sto tisoč frankov in ki so jih zgradili francoski arhitekti. Rožnato spodnje perilo dobivajo njihove žene od »Bon Marché« v Parizu. Urojenci se niso upeljali samo v denarni promet, marveč so celo že večji prometa s čeki. Učni zavod za babice v Dakaru preskrblja vso deželo z večšimi porodniškimi pomočnicami. Pravkar je v teku obsežna akcija v prid dojenčkom. V prometu je železniško omrežje s 3000 km. Avtomobilskih cest je samo v francoski Zahodni Afriki, brez francoskega Konga, približno 7000 km.«

Angleška kolonijalna uprava pa mi je nedavno pisala:

»Kolikor prihaja Velika Britanija v stike z zapadno Afriko, ne pozna v teh predelih ne enega kraja, ki bi bil neraziskan in vladi neznan in ki ne bi bil pod njeno kontrolo; takisto ni več nobenega plemena urojencev, ki belcem ne bi bilo znano ali ki belcev ne bi poznalo.«

Samo kolonija Nigerija, ki je že leta 1893. začela graditi železnice, razpolaga danes, vštvešči ozkotirne proge, z železniškim omrežjem 2500 km. Lahko potuješ z avtom od Atlantske obale križem cele kolonije do Čadskega jezera na njeni južnovzhodni meji ali do Khartuma v egiptskem Sudanu.

En sam del Afrike, in sicer ne posebno velika dežela v ekvatorski Afriki, namreč zamorska republika Nigerija, ina še kraje, katerih belci ne poznajo in ki še niso vključeni v trgovski promet in odprti naši civilizaciji. Toda prav v te kraje nič ne mika onih, ki se po raznih listih tolikanj bahajo s svojimi afriškimi ekspedicijami. Zakaj ne? Tu bi si namreč bili morali plačilo za raziskovanje neznanih pokrajin pošteno zaslužiti z velikim trudom in delom; nemara bi bilo tudi kaj nevarnosti. Take resne avanture pa salonskim pustolovcem nič kaj ne dišijo. (Po Flandru).

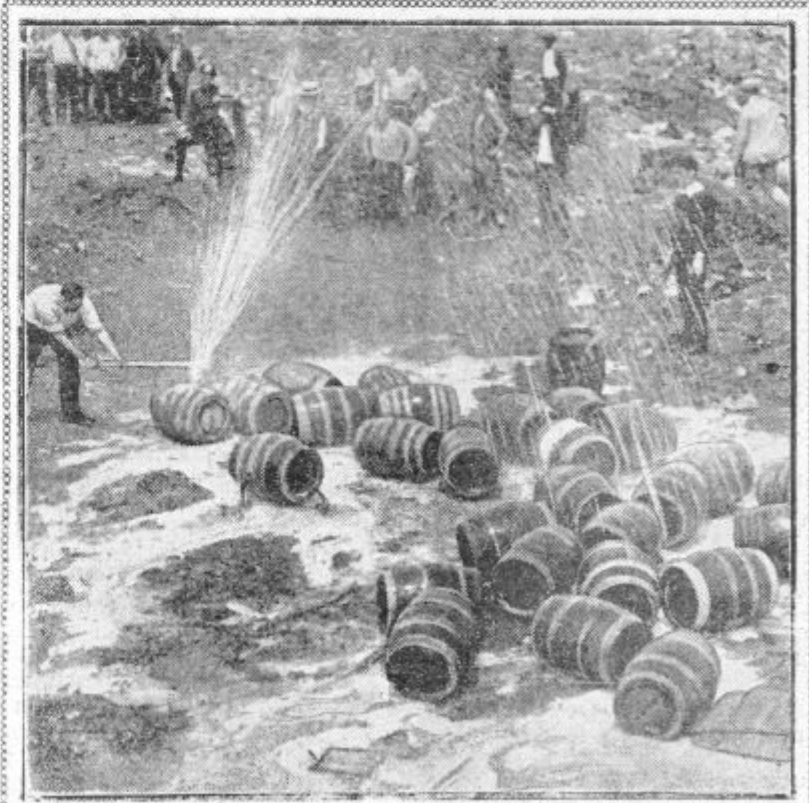
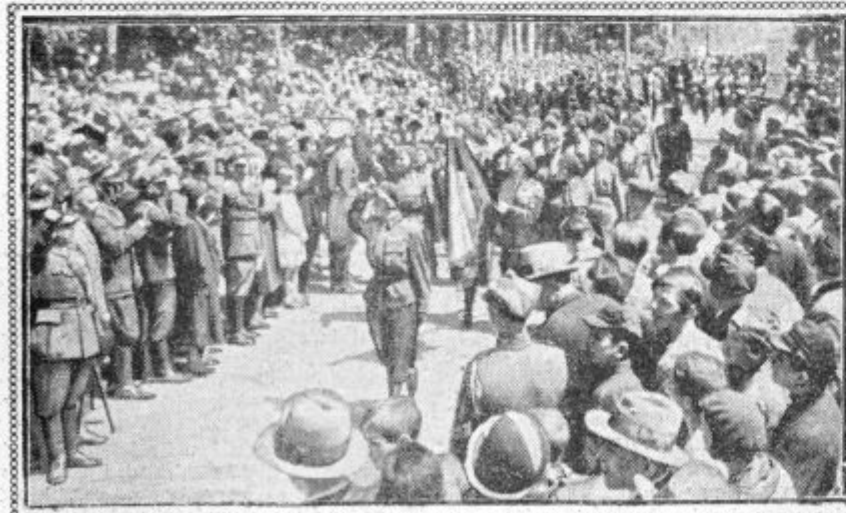
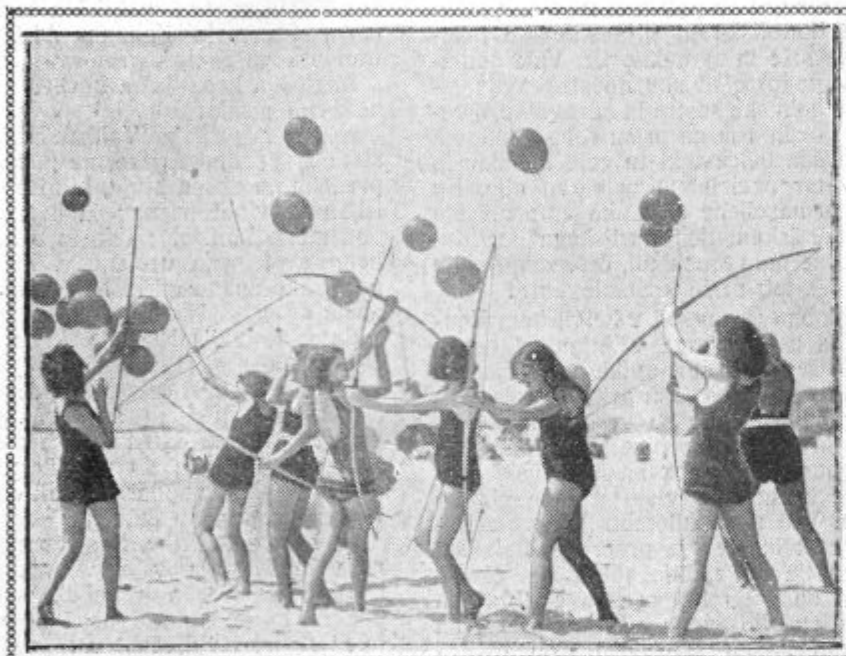

DIMNIK

Pri risarski uri so dijaki dobili nalogo, naj iz spomina načrtajo hišo. Brez predloge... Joškova hiša ne bi bila preslaba, samo dimnik je izostal. — »Nekaj si pozabil«, ga rahlo opomni učitelj. — Jošku se niti ne sanja. — »No, pomisli malo«, mu skuša pomagati učitelj, »kaj pa je skoro na vsaki hiši?« — Tedaj Joško zastrmi: »Oprostite, gospod profesor, hipoteka se pač ne more narisati.«

SLIKE IZ ŽIVLJENJA IN SETA

Prva slika na levi: Kopalne nimfe s puščicami in loki streljajo balončke na solnčni obali Long Beacha v Kaliforniji —
 Spodaj: V Spali, bivšem gradiču ruskega carja, so se vršile velike lovske slavnosti, katerih so se udeležile tudi poljske kraljice —
 Amaconke — V sredi zgoraj: Lady May Cambridge, o kateri gre glas, da jo je kraljica Mary zveličala za ženo Waleskega princa —
 Spodaj: Češka pevka Jarmila Novotna se omoži z mlinskim industrijcem —
 zgoraj: Kip Clemenceaua, ki ga kanijo postaviti na Elizejskih poljanah. Poleg kipa njegov stari prijatelj Francois Cogne —
 — Zraven: Ameriški milijarder John Rockefeller je dovršil 8. julija 92 let —
 Desno spodaj: Človeške oblasti v New Jerseyu so zaplenile večjo množino piva in takoj navrtale sode, da je odtekel

Mihajl Zoščenko

O čem je pel slavec...

(Vesela zgodba)

(Nadaljevanje)

Nu! Kako težko je pisati! Ves si pri kraju, preden se prebiješ skozi neprehodno goščavo. In zakaj? Zaradi ljubavne zgodbe državljana Bilinkina.

Avtorju on ni ne svat ne brat. Tudi dolžan mu avtor ni nič in ideološko ni zvezan z njim.

Ce že moramo povedati resnico, avtor je do njega globoko ravnodušen. Tudi ni avtorja volja, da bi ga risal v lepih barvah. Poleg tega se nič preveč ne spominja obraza tega Bilinkina, Vasilija Vasiljeviča.

Kar se pa tiče drugih oseb, ki tako ali drugače sodelujejo v tej zgodbi, so tudi te popolnoma neopaženo šle mimo pisateljevega pogleda. Izjema bi bila le Lizočka Rundukova, ki si jo je avtor zapomnil iz prav posebnih, lahko rečemo, subjektivnih vzrokov.

Njenega brata Miške Rundukova, komsomolca,* si je že manj zapomnil.

To je bil zelo poreden in vsiljiv fantič. Po svoji zunanosti je bil plavalas in plavook, s precej velikimi usti.

Tudi o njegovi vnanosti avtorja ni volja na široko govoriti. Dečkova starost je nestalna. Ti ga opišeš, ta pasji sin ti pa do aimanahovega izida zraste, da potem ne veš, če je to res Miška Rundukov in odkod so se vzeli brki, ko jih vendar med opisovanjem dogodkov še ni imel.

Kar pa se tiče starke same, ali bolje, mamice Rundukove, ne bo imel čitatelj prav nič proti temu, če jo v našem opisu kar izpustimo. To tem bolj, ker

* Komsomolec: član komunistične zveze mladine.

je starke sploh težko umetniško opisovati. Starka je starka. In vrag vedi, kakšna starka je to. Komu je pa tudi potreben, recimo, opis njenega nosu? Nos je nos. Zaradi njegovega podrobnega opisa ne bo čitatelj na svetu nič lažje živel.

Avtor seveda ne bi začel pisati umetniških povesti, če bi imel tako pomanjkljive in brezpomembne podatke o svojih junakih. Avtor ima podatkov dovolj. Tako si, na primer, zelo živo predstavlja vse njihovo življenje. Njihova mala hišica je temna, enonadstropna, s številko 22 na pročelju. Malo višje je na deščici narisana kljuka. Mogoče je to zaradi požara in bodo morali Rundukovi v tem primeru potegniti za kljuko. Samo če imajo tako varnostno kljuko? Morda je sploh nimajo!.. Sicer pa ni naloga umetniške literature, baviti se s takimi rečmi in opozarjati nanje okrajna oblastva.

Tudi vsa notranjost njihove hišice in ureditev pohištva v njej sta ostali avtorju v precej svežem spominu... Tri majhne sobe, Bekerjev klavir in vegašta tla. Klavir je sicer precej občutljiv, toda igrati se nanj vendarle da. Tu in tam je še nekaj pohištva. Divan. Na njem maček ali mačka. Na mizici pred zrcalom stoji pod steklenim pokrovom ura. Pokrov je prašen, zrcalo motno, da ti nikdar ne pokaže pravega lica... Ogromna skrinja diši po naftalinu in mrtvih muhah...

Državljanu iz prestolnice bi bilo gotovo dolg čas živeti v teh izbah. Prav tako bi se najbrž dolgočasil v njihovi kuhinji, kjer je na motvozu razobešeno perilo in kjer starka pri štedilniku pripravlja jedi. Krompir, na primer, lupi tako, da se olupki kakor trak zvijajo izpod noža...

Toda čitatelj naj ne misli, da avtor popisuje vse malenkosti z ljubeznijo in vznichenjem. Nikakor ne! V teh drobnih spominih ni ne sladkosti, ne romantike. Avtor pozna te hišice in kuhinje, ker je tja zahajal in živel v njih. Mogoče še zdaj živi. V tem ni prav nič posebnega, kvečjemu kaj pomilovanja vrednega. Če stopiš v kuhinjo, moraš

vsekako zadeti z nosom v mokro perilo. Vesel si lahko, če je to blagoroden del toaleta in ne kaka mokra nogavica, česar te Bog obvaruj! Zoprno je zadeti v nogavico. Naj jo vrag vzame! Tako ostudna reč.

Iz vzrokov, ki se ne tičejo umetniške literature, je bil avtor nekajkrat pri Rundukovih. In avtor se je zmirom čudil, kako je mogla živeti v taki okolici tako odlična gospodična, taka, lahko rečem, šmarnica in vijolica, kakršna je bila Lizočka Rundukova.

Avtor noče nič pretiravati in je tudi končno že čas, državljan, da se odpovemo nezmisljeni bahavosti! Avtor je mnenja, če se lahko sipa privadi morskim lišajem, zakaj se ne bi človek navadil vlažnemu perilu?

Navzlic temu pa se je Lizočka Rundukova avtorju vselej zelo, zelo smilila.

O njej bomo o priliki na dolgo in široko govorili, zdaj pa mora avtor povedati marsikaj o državljanu Vasiliju Vasiljeviču Bilinkinu. O tem, kakšen je ta človek, odkod se je vzel in če je v političnem pogledu zanesljiv. In v kakšnih odnošajih je s spoštovanimi Rundukovimi. In če ni mogoče njihov sorodnik.

Ne, on ni njihov sorodnik. Čisto slučajno in samo za nekaj časa se je vrnil v njihovo življenje.

Avtor opozarja čitatelja že naprej, da si fizionomije tega Bilinkina ni posebno dobro zapomnil. Če pa zapre oči, ga kljub temu vidi pred seboj kakor živega.

Ta Bilinkin je hodil zmerom počasi in zamišljeno. Roke je držal zadaj. Zelo pogosto je mežikal s trepalnicami. Postavo je imel upognjeno, najbrž zaradi življenjskih razmer. Pete je Bilinkin obrusil prav do kraja.

Kar se tiče izobrazbe, na prvi pogled ni bila manjša od štirih razredov stare gimnazije.

Izšel je iz neznanih socialnih plasti. Mož je prišel iz Moskve, ko je revolucija najbolj besnela, in o sebi ni dosti govoril.

Zakaj je prišel, tudi ni vedel nihče. Ali je bilo na deželi njegovemu želodcu bolje? Ali se mu ni ljubilo sedeti zmerom na istem mestu in so ga tako rekoč vabile neznane daljave in pustolovine? Vrag vedi, kaj mu je težilo srce. Vsaki psihologiji ne moreš do dna.

Najbrž je njegovemu želodcu na deželi bolj prijalo. Zakaj prve dni je mož hodil po trgu in s tekom opazoval sveže hlebce in gore raznovrstnega sadja.

Prav za prav pa je avtorju to, s čim se je krmil, nejasna tajnost. Mogoče je prosjačil. Mogoče je zbiral zamaške mineralnih in redkih vod in jih potem prodajal. Tudi tako obupani špekulanti so bili v mestu.

Videti pa je bilo, da živi mož v pomanjkanju. Hujšal je in lasje so mu izpadali. Hodil je plašno, se oziral na vse strani in komaj vlačil noge za seboj. Celó z očmi je prenehal mežikati in gledal topo in zaspano.

Pozneje pa se je njegovo stanje iz neznanih vzrokov izboljšalo. V času, ko se je odigravala naša ljubezenska zgodba, je imel Bilinkin trden socialni položaj, državno službo, plačo sedmega razreda z dokladami za nadure.

Zato se je med tem Bilinkinova postava že nekoliko zaokrožila, znova je tako rekoč vliil vase izgubljene življenjske sokove in znova je kakor prej pogosto in predrzno mežikal z očmi.

Po ulici je stopal trdo kakor človek, ki je skozi in skozi poln življenja, ki ima pravico živeti in ki ve svojo ceno.

In res, v času, ko so se vršili naši dogodki, je bil v najlepši dobi moža, ki še nima polnih dva in trideset let za seboj.

Mnogo in često se je izprehajal po ulicah, ter spotoma mahal s palico po cvetju, travi in celo po listju.

Včasih je v drevoredu sedel na klopi, dihaj iz polnih prsi in se radostno smehljaj.

O čem je mislil in kakšne izredne ideje so mu polnile glavo, tega ne ve nihče. Mogoče ni sploh nič mislil. Mogoče je bil kar tako prevzet od veselja do življenja. Najbrž pa je mislil, da mora na vsak način menjati stanovanje.

Tako je tudi bilo: stanoval je pri Losatovu, dijakonu žive cerkve in se je zavoljo svojega službenega položaja silno bal živeti pri politično tako omdaževani osebi.

Mnogokrat je izpraševal, če, za Boga, ve kdo za kako novo stanovanje ali sobo, ker on nikakor ne more več živeti pri pripadniku izvestnega kulta.

Končno mu je nekdo iz same srčne dobrote preskrbel sobo s ploščino dveh kvadratnih sežnjev. Ta je bila kakor nalašč v hiši spoštovanih Rundukovih.

Bilinkin se je takoj preselil. Prvi dan si je sobo ogledal, drugi dan pa se je že selil in v ta namen najel voznika Nikito.

Oče dijakon sicer tega Bilinkina ni prav nič pogrešal, vendar pa je bil njegov ponos očitno ranjen in je zato klel in grozil, da bo Bilinkina ob prvi priliki naklestil. Ko je Bilinkin skladal svoje imetje na telego, je dijakon stal pri oknu in se prisiljeno glasno krohtal, da bi s tem pokazal k odhodu svojo popolno ravnodušnost.

Dijakonica je od časa do časa prišla na dvorišče, vrgla na telego še kako stvar in pri tem kričala:

»Pojdi, kamor hočeš! Čeprav s kamnom v vodo. Nič te ne zadržujemo.«

Zbrano občinstvo in sosedje so se zadovoljno krohtali in nekako namigavali na njuno ljubavno razmerje. Tega avtor seveda ne namerava trditi. Ne ve. Pa tudi ne želi uvajati v vzorno literaturo nepotrebnih čenč.

(Dalje)

DROBIZ

V mavcu zamazani žebelji so potrebni na krušljivih stenah in vobče takrat, kadar nameravamo obesiti nanje kako težjo podobo ali polico. V ta namen se napravi iz mavca in vode precej gosta zmes, s katero se namaže že poprej v steno narejena in z vodo namočena luknja. V še vlažni mavci se potem zabije žebelj ali kavelj. Lahko se pa še poprej zatolče vanj prikoničen lesen čep in šele vanj zabije žebelj.

400 let Francoskega kolegija

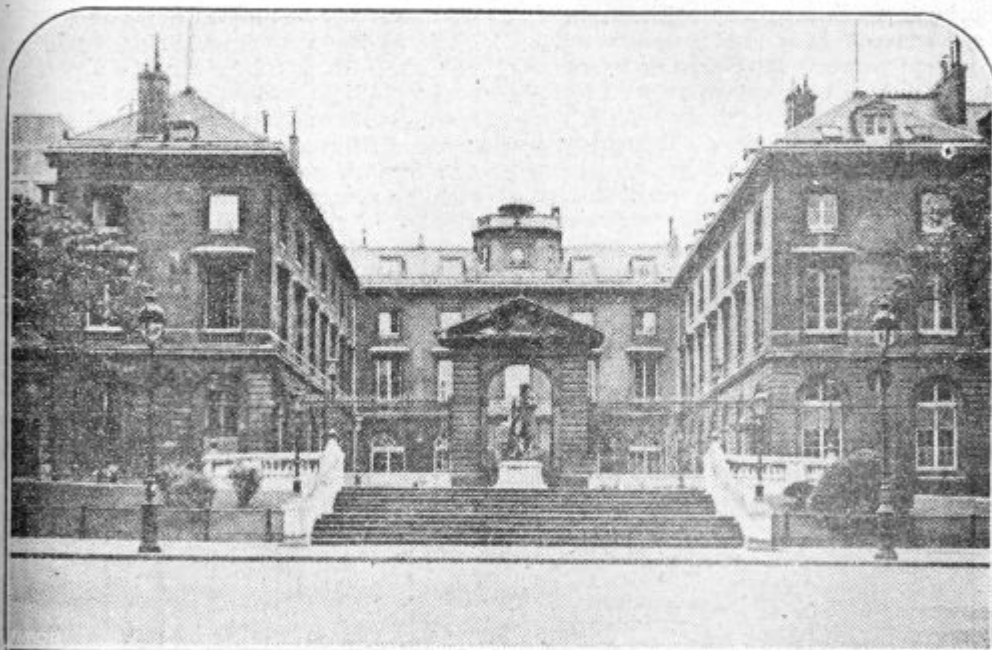
Francoski znanstveni svet je praznoval pred nekoliko dnevi 400 letnico, odkar se je ustanovila ena najodličnejših visokih šol na svetu, pariški Collège de France. Da je bila to važna obletnica za ves kulturni svet, dokazuje dejstvo, da se je proslave udeležilo preko 300 inostranih delegatov, ki so zastopali 34 narodov in 243 znanstvenih ustanov. To je pa tudi povsem razumljivo, kajti kar je staroslavni zavod v teku svojega obstanka s polnimi rokami dajal francoskemu narodu, je dajal v nič manjši meri ostalemu človeštvu in nešteto je bilo velikih znanstvenikov inostranega sveta, ki so se tu okoli zastave najčistejše znanosti zbirali, bodisi da bi učili, bodisi da bi izpopolnjevali svoje znanje.

Collège de France je morda najliberalnejša in najnaprednejša ustanova svoje vrste na svetu. Liberalnost in naprednost sta ji stala ob strani že od vsega početka, ko se je veliki kralj Franc I. na pobudo enega prvih in največjih francoskih humanistov, Viljema Budéja, upravitelja kraljevske knjižnice, odločil, da jo obudi v življenje. Takrat je zavel po Francoskem svež dih humanističnega prerojenja, ki je temeljil v najsvobodnejših stremljenjih antike. Vladar, kakršnen je bil Franc I., ljubitelj umetnosti, znanosti in filozofskih disciplin, se ni mogel zadovoljiti z okorelimi, klerikalno-skolastičnimi doktrinami, ki jih je proglašala in zvesto čuvala pariška univerza, Sorbona. Iz opreke z nauki in metodami te stare šole je nastala nova šola, naš Francoski kolegij, ki naj bi gojil znanosti

neodvisno od teologičnih špekulacij. Discipline, ki so se tu poučevale in raziskovale, so bile spočetka po številu zelo omejene. Franc I. je najprvo ustanovil dve stolici za poučevanje grščine in hebrejščine. Program je bil torej za naše pojme precej ozek in nedolžen, a že to je zadostovalo, da je Sorbona z vso ogorčenostjo vstala proti novi šoli in je celo zahtevala od parlamenta, naj jo obsodi zavoljo — krivoverstva. Ta čudna rivaliteta nam postane bolj razumljiva, če pomislimo, da je oficialna teologija, ki je imela tedaj kakor že mnogo pozneje svoje zavetišče v Sorboni, izvajala vso svojo modrost iz Hieronimovega latinskega prevoda sv. pi-

je sploh, kako je zavod v teku časa spreminjal svoj naziv. Pod Ludovikom XIII. je postal »Kraljevi kolegij«, Velika revolucija ga je krstila za »Narodni kolegij«, Napoleon I. ga je imenoval »Cesarski kolegij« in šele Tretja republika mu je dala ime, ki ga nosi danes.

Toda spreminjalo se je samo ime, duh in metoda sta ostala ista: gojitev prave znanosti brez ozira na kakršno koli prepričanje in pred vsem neodvisno od dnevnih gesel in zablod. To nam dokazujejo že imena neštevilnih veleumov, ki so tu podajali svoje znanstvene izsledke ali sprejemali izsledke drugih: Calvin, Ronsard, Rabelais, Ignacij Lojolski, Michelet, Re-

Vhod v Collège de France (v ospredju spomenik slavnega kemika Berthelota)

sma, ki ga je smatrala za nedotakljivega in edino veljavnega. Vsakdo, ki je v tistih časih študiral drugojezične originale sv. pisma in katerikoli drugi stari jezik sploh, je veljal v očeh te bogoslovne »vede« za nevarnega rušilca Hieronimovega teksta in za »krivoverca«.

Toda Franc I. je ščitil svoje dete in ni dovolil, da bi mu kdor koli prizadejal kaj hudega. Skrbel je za to, da se je razvijalo in še za svojega življenja je ustanovil v njegovem okviru tretjo stolico, stolico za latinski jezik. Tedaj je prejel »Kolegij kralja«, kakor se je zavod prvotno imenoval, novo ime. Krstili so ga za »Kolegij treh jezikov«. Zanimivo

nan, da omenimo samo nekatere teh velikih učiteljev in učencev, ki so temu zavodu utrdili sloves neodvisnosti in strpljivosti napram vsem prepričanjem.

V ostalem pa slavna zgodovina te visoke šole ni prešla brez razburljivih in tudi trdih dogodkov. Stalno se je morala boriti s težkočami finančne narave in le najplemenitejša vnetost za stvar ji je mogla vzdrževati stalen kader najboljših predavateljev, ki za svoj trud često niso dobivali po cela leta nobenega plačila. Tudi ni imela dolgo stoletje niti svojega lastnega poslopja in je morala porabiti velik del energije, da se je sploh obdržala pri življenju ob večnih napadih, ki

jih je organizirala nanjo zavist in nestrpnost stare Sorbone. Še l. 1773. so se morali profesorji kolegija obvezati, da ne bodo učili znanosti, ki bi je prej ne odobrilo vseučilišče, obenem so morali podati svečano izjavo, da so — pravoverni katoliki. In še za dobe drugega cesarstva, torej v drugi polovici 18. stoletja, je bila verska nestrpnost tako velika, da so Renanu, slavnemu avtorju »Jezusovega življenja«, kakor tudi drugim slavnim učencem vzeli pravico do predavanj na kolegiju, a Sorbona je, pred komaj 50 leti mogla še uradno proglašati, da je učenje na tem zavodu »škandalozno, drzno in krivoversko«. Ta besni srd, ki je spremljal kolegij na njegovi poti s strani Sorbone, se da morda še bolje razumeti, če vzemo, da je že prvi njegov korak v življenje pomenil smel obračun s stoletnimi tradicijami v nekem zelo pomembnem oziru: Franc L. je namreč odločil, da se vrši sprejem učencev v kolegij brez posebnih priprav in študijev, stroški za študije naj bodo majhni, predavati pa morejo tudi učenjaki brez profesorske licence. Temu nasprotni sistem je vladal pa na Sorboni, kjer je mogel vsak profesor izkoriščati dijaka, kolikor je hotel...

Teh časov je že pol stoletja konec. Pod Tretjo republiko je postal kolegij od vse-

učilišča povsem neodvisen in je podrejen direktno prosvetnemu ministru. Tudi na Sorboni je zavladal povsem drugačen duh, odkar so jo prevzeli v roke drugačni možje in drugačna prepričanja. Oba zavoda sodelujeta danes složno na veličastni zgradbi znanosti, Sorbona pred vsem s socialno in pedagoško ulogo, kolegij z ulogo znanstvenega laboratorija, v katerem se goji v prvi vrsti umetnost raziskovanja. Obiskuje ga kot slušatelj lahko vsakdo brez posebnega vpisa ali izkazila o kakšnih prejšnjih študijah — tudi če je obiskoval samo osnovno šolo. Predavatelj more biti vsakdo, ki se je izkazal z znanstvenim delom — isto tako brez ozira na svoje študije. Kolegij nima prav za prav niti stalnih stolic. Vsak profesor predava, kakor hoče in kar hoče. Ta čas šteje zavod 46 profesorjev (42 jih vzdržuje država), in če kateri odide, ga more nadomestiti nov predavatelj iz katere koli stroke, pri čemer se daje prednost posebno specialistom za znanstvene discipline, ki se šele ustvarjajo in niso še javno priznane. Tako je kolegij do naših dni ohranil zvestobo vodilnemu načelu, ki ga je rodilo, namreč načelu vsestranskega podpiranja vsakega napredka v znanosti in vsakega zanimanja za čisto znanstveno delo. Po teh lastnostih se odlikuje pred vsemi po-

dobnimi ustanovami na svetu, vzgojil je človeštvu velikansko število mislečih glav in je omogočil uresničenje neštivilnih znanstvenih idej; zato ni čudno, da je njegov 400 letni jubilej proslavilo obenem s francoskim narodom vse kulturno človeštvo.

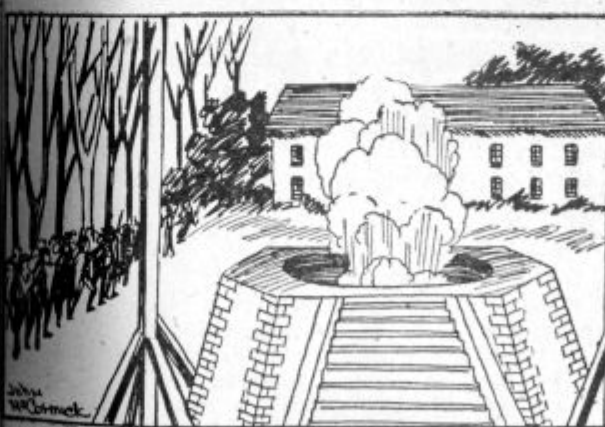
Fotografije neba

Napravil jih je slavni ameriški astronom G. W. Ritchey, ki je zasnoval in dal izvesti močnejša teleskope mimo vseh dosedanjih. Z njimi je znatno razširil naše poznavanje vesoljstva. Čudovite so celo za nevedneža. Podoba je, da vidiš, kako se ti zvezde bližajo. Koder naše oko poprej ni opazilo drugega ko praznino, polnijo z bajno, sijajno množino prostranstvo, ki smo ga doslej imeli za puščavo. Megline (nebuloze) so posebno brezprimerne: to je pena svetov; giblje se kakor plameni in lasje. Slike, kakršne so te fotografije, nam dajejo čut za neskončno čudo, v čigar objemu živimo. Dan, očetovsko Solnce, nam jih zastira: svojo zlato dlan nam polagajo na oči. V ozkem okviru, kamor nas zapira, nam vzbuja dojem o pomembnosti našega dejanja in nedejanja. Toda zvezde slednji večer kamenjajo človeško oholost. Izenada obdana in zaslepljena z množico zvezd nalikuje Zemlja uborni kmetici, ki bi na svoji poti zabredla v roj rusalk in vil. Neštete vplive, ki jih jedaj začute na sebi, je uga-

nija bivša astrologija. Nekdanji človek ni bil ločen od vesolja kakor današnji, ki postaja suženj umetnega življenja, ustvarjenega po njegovem duhu. Preproste svetilnice, ki jih je prižigal, niso zatemnjevale tistih, ki jih je noč obešala nad njim. Pastirji so imeli po dve čredi: svoje ovce in zvezde. Nebo se je neznansko povečalo za nas. Ritcheyevih fotografij ne moremo več gledati in priloženega besedila čitati, da nas ne bi premagala in uničila neskončnost tega, kar obujajo. Toda to je samo prvi dojem. Po tej grozi nastopi globok mir, skoraj srečna vedrina. Misel na te prepade gomazečih svetov ti pokvari veselje do vseh malenkosti, a te ne odvrne od velikih stvari. Ta neizmerna prostranstva nas plašijo le zato, ker imamo telo, vendar to so vrtovi duha. Po njih se spreha po mili volji, vneto jih proučuje. Nove zvezde se odpirajo pred njim našim vjolicam in bedenkam ali ključalnicam. Neznanske megline ali nebuloze, ki se vrtinčijo po vsemiru, ga tako malo spravljajo v začudenje kakor oblaki zrncec, ki jih jenski veter usiplje z grmovja.

RAZVOJ LETALSTVA V SLIKI IN BESEDI

Drugi, ki se je vzdignil v zrak, je bil Giraud de Villette. Spremil je de Rozierja na njegovih poletih. Zrakoplovca sta ostala v zraku 9 minut, v višini 330 čevljev nad Parizom, kjer vsa ljudstva ju je z občudovanjem gledalo.

De Rozier je bil željan nevarnosti. Zato ni maral ostati privezan k tlom. Hotel je pluti po ozračju. Zato sta se z markizom d'Arlandesom dogovorila za prvi prosti vzlet.

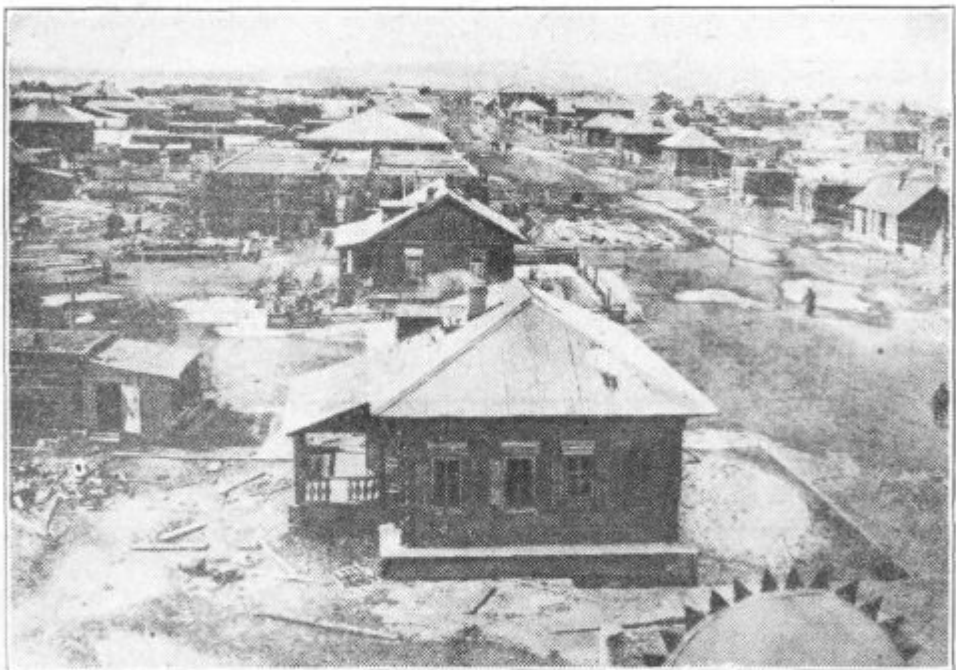
Na dan 21. novembra 1783, ki je bil določen za vzlet, je bilo vreme neugodno. Močan veter pihal. Vzlic temu so napolnili balon. Nato sta zrakoplovca zlezla v galerijo — de Rozier na eno stran, d'Arlandes na drugo, da bi balon laglje ohranil ravnotežje.

Ko so še držali balon na vrveh, da bi ga najprej preizkusili, kako bo plaval, ga je veter silovito stresel in pritisnil ob tla. Balon se je vnel in pogumna Francoza sta morala skočiti iz njega. Ona sta si rešila življenje.

Kizil-hoto, prestolnica Tuve

Zmešnjave na Kitajskem, ki že celo vrsto let ogražajo gospodarske in politične interese zapadnoevropskih držav in Japonske ter osredotočujejo vso pozornost teh mogočnih interesentov na vzhodni in južni del Kitajske, omogočajo sovjetom, da skoro neopazno širijo svojo moč in oblast globoko proti srcu srednje Azije. Moskovski mogočniki kljub svoji znani politični prožnosti pač ne morejo spremeniti pravca prodiranja ruskega naroda, ki ga zemlje-

O narodni republiki Tuvu je naša revija pisala že v vrsti člankov, pri čemer smo zajemali podatke iz del ruskih piscev: Minclova, ki je kot zastopnik carske vlade prepotoval Urjanhaj (tako se je zvala Tuva do ustanovitve samostojne republike), da pripravi vse potrebno za aneksijo tega ozemlja, ki jo je ruska vlada tudi izvršila l. 1914.; dalje se s tem problemom bavita sovjetska pisca Madžavarioni in Lionov. Od tujih piscev nam je na razpolago samo Nемеc Otto Mänchen-Helfen.

rogied na mesto Kizil-hoto. Ob Ljeningovi cesti stoji spredaj poslopje moskovskega poslaništva. Tretja hiša je novo vladno poslopje, ki ga pravkar grade.

pisna lega narekuje z neizprosno nujnostjo. Lahko je pri tem opaziti, da je cilj prodiranja ostal isti; izpremenil se je samo njega način, ki je, kakor vse kaže, daleko uspešnejši, nego je bil način prodiranja carske Rusije. Sovjetski način prodiranja je po formalni strani tako brezhiben, da mu velesile ne morejo do živega in se zadovoljujejo samo z ugotovitvijo, da sodobni sovjetski socializem ni nič drugega, nego sproščeni ruski nacionalizem, ki je prav v tej obliki dosegel najvišjo stopnjo svoje prodirne silovitosti.

Slednji je kot etnograf v sovjetski službi prepotoval Tuvo spomladi leta 1929. ter o svojem potovanju izdal krajše delo, ki pa ima le potopisno vrednost, ker je moral nemški narodopisec pred svojim odhodom iz Rusije ostaviti v Moskvi vse svoje zapiske. Omembe vredno je tudi delo Angleža Douglasa Carrutherja, ki je izšlo v Londonu l. 1913. in je vzbudilo splošno pozornost v Evropi. Rusije same knjiga ni zadivila, ker so ruski pisci že čisto obravnavali podrobno ta problem, pa Evropa ne pozna njihovih del.

Dasi smatrajo na zapadu Tuvo za kitajsko ozemlje in jo na zemljevidih tudi rišejo v območju Kitajske, vendar ni prav za prav nikoli spadala pod oblast te države. V začetku 17. veka, ko so prvi Rusi prodrli preko Sajanskih gora, je bil Urjanhaj svobodna država in šele dolgo za prvimi ruskimi kupci so v povirje Jeniseja, ki tvori vso državo, prišli kitajski trgovci. Zaradi ruskega prodiranja v Severni Aziji je bilo treba med Rusijo in Kitajsko potegniti stalne meje, kar sta obe državi storili v Kijahti, ko sta l. 1727. sklenili tozadevno pogodbo. Po tem dogovoru je segalo rusko ozemlje v tem predelu Azije do pogorja Tanu-ola, ki je razvodje med Jenisejem in vodami, tekočimi na jug. Rusom pa povirje Je-

sprotnikom ter uredili l. 1923. »narodno republiko Tuvo«.

Prestolnica Tuve Kizil-hoto je menda najmlajše med vsemi glavnimi mesti. V devetdesetih letih prošlega stoletja je bilo mesto njenega položaja na zemljevidih zaznamovano še kot »ruska hiša«, last podjetnega Sibirca Medvedjeva. Ustanovitelj si ni mogel najti primernejšega kraja in je postavil svojo hišo na kraju, ki ima vse pogoje za uspešen razvoj. Novo naselje, središče uprave je dobilo ime Bjelocarsk, v slavo »belemu carju«. Sovjeti, ki ljubijo rdečo barvo, so nadeli mestu ime Krasnyj (t. j. rdeč; ter dodali tuvinski prevod Kizil-hoto (t. j. Rdeče mesto). Pod besedo prestolnica si Evropei predstavljamo običajno veliko,

Vladni moške republike Tuve. V sredi sedi predsednik velike tuvinske narodne skupščine Dondukov, na njegovi desnici je predsednik vlade Kemčigol, na levisi poslanik SSSR Starkov

niseja ni bilo znano, zato so ostali onkraj Sajanskih gora, smatrajoč te za razvodje.

V naših prejšnjih člankih*) smo opisali zgodovino nadaljnjih dve sto let, ko si je rusko naseljevanje polagoma osvajalo orno zemljo ter pokazali, kako so trgovci ovirali to naseljevanje, ki ga ruska vlada ni podpirala. Teh dve sto let je poteklo razmeroma mirno, če ne upoštevamo nekoliko splošnih pokoljev, ki so jih Urjanhajci prirejali izmenoma zdaj nad ruskimi, pa zopet nad kitajskimi trgovci-oderubi. V zadnjem desetletju pa so odljudene globeli Urjanhaja bile pozorišče ogorčenih bojev ter so često menjale svoje gospodarje. Beli in rdeči Rusi, Mongolci in Kitajci so se pulili za deželo, dokler niso bili sovjeti kos vsem na-

lepo mesto, ki naj dostojno predstavlja državo. Krasnyj pa je majhno mesto, da, za ruske pojme celo majčkena vas z 2000 prebivalci. Vendar je največja naselbina v državi, ki meri 180.000 štirijaških kilometrov, ima pa le malo nad 60.000 prebivalcev. Država je tedaj po obsegu šestkrat večja nego Belgija in le za kakih 60.000 štirijaških kilometrov (4 dravske banovine) manjša od Jugoslavije.

Hiše »Rdečega mest« so vse pritlične in lesene ter so zvrščene ob dveh ulicah, imenovanih po Ljenu in Ščetinkinu, poveljniku sovjetskih čet, ki je poginil v borbi z »belimi«. Med posameznimi hišami pa je videti še vedno več ko polovico šotorov, kjer stanujejo domačini, ki se ne morejo čez noč privaditi stalnega življenja in opustiti svojih kočevniških navad. Najlepše hiše so: vladno poslopje, zunanje ministrstvo ter moskovsko in mongolsko

*) Glej »Življenje in svet« l. 1930, VII. knjiga, zvezek št. 19, 20 in 21.

poslaništvo. Ponos mesta pa sta radiopostaja in elektrarna. Slednja je po naravnost kaznivi kaprici inženjerjev, ki so jo stavili, urejena za nafto, ki jo je treba dovažati iz daljave nekoliko tisoč km in tovoriti mukoma preko Sajanskega hrbta, dasi je v državi sami dovolj lesa in premoga za kurivo. Zato deluje elektrarna le do desete ure zvečer.

Mlado mesto seveda nima nikakih znamenitosti, zato pa ima kinematograf, ki je, kakor elektrarna, last sovjetskega erarja. O tem podjetju gre daleč na okoli po državi izreden sloves, ki podžiga do neverjetnosti siromašno domišljijo domačega ljudstva. Kino

igra po dvakrat na teden in so njegove predstave vedno izvrstno obiskane. Neki potovalec, ki je v Krasnem prisstvoval predvajanju filma »Mati«, prirejenem po znanem delu Gorkega, popisuje občinstvo in predstavo takole:

»K predstavi prijezdijo posamezni ljubitelji kina po 30 in več kilometrov daleč, kar je prava malenkost za take izvrstne jahače, kakor so Tuvinci. Po lesenih klopeh sedi tesno zgnetena pestra množica: moški, ženske in otroci, kmetje, pastirji in lovci, lame, šamani in vojaki, celo poslanik sosedne prijateljske narodne republike Mongolije je redno navzoč pri teh predstavah. Film se pretrga vsak večer najmanj po dvaj-

Tuvinska vojska. Konjenica na malih mongolskih konjičkih z zastavami; oblečena je v uniformo sovjetske vojske.

setkrat, kar pa ne izzove nikake nejevolje, marveč je vsakdo celo srečen, da se veselje s tem le podaljša. Menda ni Tuvince, ki bi bil že kdaj videl železnico, o delavskih stavkah se tem ljudem niti ne sanja, o tovarnah nimajo niti najmanjšega pojma, pa se vendar prav iskreno vesele slik, ki prikazujejo take stvari. O poteku dejanja si ne delajo prav nikakih skrbi, vselej ploskajo tistemu, ki strelja. Ko pa nastopijo jezdec na konjih, tedaj nastane po dvorani silovit vrišč. »Ča, ča«, priglanja živali na platnu staro in mlado in se sijajno zabava. Ko režiserska umetnost prikaže samo topotajoče noge bežečih množic, plane vsa dvorana v nevoljo: »Kje je glava? Celega človeka sem, saj smo plačali polno vstopnino«. Zaman ves trud domačina-dijaka, ki je študiral v Moskvi, da bi jim dopovedal, da tako zahteva umetnost!

Ko je predstava že končana, stoje Tuvinci še vedno v gručah, pogovarjajo in smejejo se. Nekateri hočejo po vsej sili pogledati, za platno, kam da je vse to odšlo, eden pa se ne da odpraviti od blagajne: kupiti hoče tistega konja, ki ga je jezdil »mož z zlatimi zobmi«. Končno pa le drug za drugim posedejo na konje in oddrve v temo, kjer se nad nočno stepo že čujejo kraguljčki in boben šamana, ki kliče duhove...«

Vendar vlada v prestolnici živahno stavbno gibanje. Ruski stavbeniki in tesarji so na delu pri novem poslopju vlade, pri hiši, kjer bo delovala šola komunistične stranke, ki že sedaj vzgaja okoli 70 učencev, bodočih uradnikov narodne republike. Učijo se pisati, čitati in računati, bolje nadarjeni

dijaki pa gredo v Moskvo, da se izobrazijo na delavski univerzi vzhoda. Tuvinci pišejo svoj jezik z latinico, ki jo je za tuvinščino prikrojil neki učeni menih.

Ob Ljeninovi cesti stoje že gotove stavbe Tuvincekoopa (Tuvinske osrednje zadruga), Gostorga (Državne trgovine), Tuvinske narodne banke, ki je seveda le podružnica moskovske centralne, dalje poštni urad, edini v državi, ter najuglednejše poslopje: sovjetsko poslaništvo, kjer stoluje tovarišč Starkov, pravi gospodar »samostojne« narodne republike. Formalno imata v rokah oblast tovarišča Kemčigol, predsednik vlade, in Dondukov, predsednik velikega narodnega sveta, oba pa vršita državne posle povsem po navodilih Starkova.

Po ulicah od časa do časa zapeketa konjiška patrolja tuvinske vojske, oblečena v sovjetski vojaški kroj, pokrita s sovjetskim klobučevinastim šlemom, okrašenim s peterogljato rdečo zvezdo. Tudi zastave in stare mongolske »bunčuke« (konjske repe) ima ta vojska. Na zastavah so ruski napisi. Poveljniki so domačini, vsaki četi pa je dodeljen po en ruski instruktor, ne kot oficir, marveč kot učitelj — in učitelja je treba pač slušati. Tuvinska konjica jezdi na malih mongolskih konjičkih, vztrajnih in izvrstnih tekačih. S takimi vojniki je v 13. veku silni Temudžin Džingiskan preplaval skoro vso Evropo. Njegov najsposebnejši polkovodja Subotaj je bil po rodu iz današnje Tuve in kopita konjičev njegovih divjih vojnikov so tedaj pekotala tudi preko slovenske zemlje do Čeda in Vidma.

Spelterini — pionir letalstva

 letalstvo, znamenitost našega časa, ima že svojo zgodovino. Počas izumirajo njegovi veterani, možje, ki so v prvih začetkih razvoja tolikokrat tvegali svoje življenje. Danes je letalo postalo običilo, ki je vključeno v splošno prometno mrežo in ki se ga vajeni ljudje poslužujejo enako zaupljivo kot avtomobila ali vlaka. Drugače je bilo pred 20.—30. leti.

V Žipfu v Zgornji Avstriji je nedavno umrl kot 80-letni starec eden izmed pionirjev evropskega letalstva, švicar kapitan Spelterini. Po rodu je bil iz italijanskega dela Švice in se je prvotno mnogo bavil z jeziki, nato pa je študiral v Curihu tehniko. Že zgodaj so ga živo zanimala takrat še bolj ali manj teoretska vprašanja aeronavtiike. Bil je rojen zrakoplovec, tako kot se drugi rodijo kot pesniki ali glasbeniki. Nestrpnost se je pri-

pravljaj za prvi polet z balonom. Ta želja se mu je srečno izpolnila in posledaj je bil vprav pasioniran zrakoplovec. Mnogi njegovi vzleti z balonom so vzbudili pozornost znanstvenikov in občudovanje množice in ko se j^o bil odločil, da preleti najvišje vrhove švicarskih Alp, je njegovo ime zaslovelo po vsem svetu. Spelterinijevi številni poleti v zrak so bili nezasišno drzni in blazno neustrašeni; taki so se vsaj videli onim, ki so s strahom gledali, kako se je Spelterini povzpjel v balon in dvignil

Kapitan Spelterini

kvišku. Drzni mož se je medtem mirno, s polnim zaupanjem in moč svojega znanja in izkušenj, zibal v zraku, nad vrhovi gora. Kajkrati so mu slepe prirodne sile resno ogražale življenje, a vselej se je umel s svojo spretnostjo in hladnokrvnostjo ote^{ti} pred razširjenim objemom smrti pod seboj.

Kariera tega pionirja današnjega letalstva je tudi sicer prav zanimiva. Spelterini je bil precej časa častnik-instruktor za aeronavtiliko v turški vojski; in sultan Abdul Hamid mu je svojeručno pripel visoko odlikovanje. Ko se je Spelterini mudil v Ženevi, odkoder je najrajši podvzema^l svoje polete v ozračje, je jemal v zvok mnoge ljudi, kar je bila za tiste čase obojestransko enaka drznost. vendar računajo, da je v začetkih letalstva srečno prevozil 1700 ljudi. Nobena nesreča ni zaznamo-

vana v tej slavni kroniki. Znamenit je bil malo pred svetovno vojno Spelterinijev polet preko švicarskih Alp v Italijo, ki je znova proslavil njegovo ime; ves evropski tisk je takrat obsežno pisal o Spelteriniju; bila je to senzacija kakor pred leti Lindberghov polet čez Ocean ali letos Piccardov drzni let v stratosfero.

Spelterini pa ni bil samo dober letalec, marveč tudi izboren predavatelj, ki si je z živo besedo takisto pridobil velikih zaslug za popularizacijo aeronavtilčne vede. Bil je ročen fotograf, ki je prinašal iz ozračja takrat izredno zanimive posnetke; imel je največjo zbirko posnetkov švicarskih Alp in najvišje evropske gore Mont Blanca. Njegova predavanja z diapozitivi teh posnetkov so, kakor posnemamo iz nekrologa, ki ga je objavila o Spelteriniju »La Tribune de Genève«, v veliki meri koristila švicarski turistični propagandi. V znanosti se je uveljavil s svojimi razpravami o človeški fiziologiji v velikih višavah in o zračni elektriki. Njegov polet nad bruha^{jo}čim Vezuvom, ki ga je izvršil skupno z laškima učenjakoma Evgentjem Semmolo in Luigiem Palmierjem, je ostal klasičen; z curiškim Justom Gaulom je delal poizkuse o reakciji rdečih krvnih teles na višinske vplive, žrtvujoč za te znanstvene preiskave pred poletom v višave in po letu lastno kri.

Njegove osebne sposobnosti so bile vprav čudovite; kapitan Ansermier, ki je Spelterinija kot letalca dobro poznal in je z njim večkrat letal, pravi, da je imel šest čut, ki je lasten ptičem: med letom je točno zaznaval višino, ne da bi jo meril z barografom; z natančnostjo statoskopa je čutil, koliko je sestopal aerostat. Pristajal je vsikdar mojstrsko večše; v svojih vnaprejšnjih računih se je redkokdaj zmotil in je z neverjetno natančnostjo vedel v naprej, kje se bo moral balon spustiti na tla.

Danes je Spelterini mrtev. Letalstvo je že zdavnaj prebilo otroško dobo in se povzpelo od balona k aeroplanu, — zanesljivemu, lahko uporabnemu letalu, ki veselo plava po zračnem morju in nad vsemi zemeljskimi mejami zbližuje narode, zožuje prostor. Drzni pionir tega napredka, ki je lahko na svoji smrtni postelji z zadoščenjem zrl na izvršeno življenjsko delo in na današnjo popularnost areonavtilike, je bil vreden, da smo njegovemu spominu posvetili te vrstice.

MIZICA, POGRNI SE!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: pljučna juha, nadevane bučice, garnirane s krompirjevim pirajem, palačinke. Večerja: pljučni haše, krompirjevi krapki.

Torek, obed: kolerabična juha z drobtinovimi cmoki, goveji zrezki v omaki z vrvicami, kompot. Večerja: ledvice v omaki, nov krompirček pečen in solata.

Sreda, obed: surova predjed: paradižniki z majonezo, grahova juha z ječmenčkom, tički v omaki, garnirani s krompirjevim pirajem, mešan kompot. Večerja: sirove culice in solata.

Četrtek, obed: na goveji juhi vranični ponvičnik, govedina, garnirana s stročjim fižolom v omaki, s praženim krompirjem in mešano solato: pesa, kumariče, paradižnik in borovnični zavitek. Večerja: nadevana paprika v paradižnikovi omaki in dušen riž.

Petek, obed: paradižnikova juha z rezanci, špinatni narastek s krompirjevim pirajem, snežni žličniki z vanilijevo kremo. Večerja: kuhane postrvi s krompirčkom na maslu in majonezo ali: krompirjevi rogličji ocvrti in solata.

Sobota, obed: na goveji juhi zdrobovi cmoki, govedina garnirana s prisiljenim zeljem, novim pečenim krompirjem in peso v solati, sadna mešanica. Večerja: nadevane kolerabe v omaki in rezanci, solata.

Nedelja, obed: surova plošča kot predjed: korenje, marelice, orehi in med; na kostni juhi žemljevi krapki, telečje tuladice v omaki, garnirane z dušenimi jurčki, nadevanimi paradižniki in ledenko, maslene rezine. Večerja: mrzli narezek.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU (Količina računana za 4—5 oseb)

Nadevane bučice ali cukere. Malo večje in kakor safalade debele bučice na obeh koncih nekoliko prirežem in izrežem najprej zamaška, potem jih previdno izdolbem, da ne počijo. Poparim jih s slanim kropom, napolnim s sekanico in zamašim z zamaškoma, ki sem jih izdolbla. V kozico dam dobro žlico masti, vložim vanjo bučice, in ko so okrog in okrog lepo rumeno zapečene, poberem na krožnik. V kozico na ostalo mast potreseš pol žlice moke, pol žlice drobno zrezane čebule in petršilja; ko porumeni, dodam pol žlice paradižnikove konzerve in zalijem z juho. Osolim, popram in pokuham toliko, da postane gladka onaka. Potem vložim bučice nazaj in pustim, da se v tej omaki duše na zmernem ognju še dobre pol ure. Na mizo jih dam s krompirjevim pirajem.

Pljučni haše. V slani vodi prevreta telečja pljuča zrežem na rezance. V kozici zarumenim na masti eno žlico drobno zre-

zane čebule in petršilja in eno žlico drobtin. V to dam zrezana pljuča, osolim in popram, zalijem prav malo s kropom, v katerem sem prevrela pljučka, in dušim pokrite na mali vročini pol ure. Pred serviranjem primešam en rumenjaka ali pa dve žlici kisle smetane.

Krompirjevi krapki. Pol kilograma krompirja skuham na slani vodi, olupim in pretlačim. Pretlačenega dam na desko, primešam 3 dkg presnega masla, en rumenjaka in sol. Naredim hitro testo in ga razvaljam v za prst debelo ploščo in izrežem s krapovim obodcem krapke. Te povalljam v raztepenem jajcu in v drobtinah ter jih ocvrem.

Surova predjed. Srednje debele, gladke, surove paradižnike operem in obrišem s snažno krpo. Nato jih vodoravno prerežem čez polovico in odstranim z žličico pečke. Nato jih zložim na krožnik s prerezano platjo na zgoraj, potreseš jih s soljo in pokapljam s citroninim sokom. V skodelci vmešam dva rumenjaka, med katera pridenem med mešanjem po kapljicah dve žlici finega olja in sok od pol limone; osolim in popram. Ko se zgosti, je majoneza gotova. S tem napolnim izdolbine v paradižnikih. Povrhu dam nekoliko na rezance zrezane solate in istotako zrezano zeleno papriko. Povrhu potreseš z drobnjakom in dam kot samostojno jed na mizo.

Snežni žličniki z vaniljino kremo. 4 beljake stepem v kotličku s 7 dkg vaniljnega sladkorja v trd sneg. V prostorni kozici zavrem $\frac{3}{4}$ litra mleka z eno žlico sladkorja in kosčkom vanilje. V vrelo polagam snežne žličnike, ki jih zajemam z žlico iz kotlička, toliko da se ne tišče drug drugega. Nato jih z lopatico hitro obrnem in takoj začnem pobirati iz mleka prve, ko zadnjega obrnem. Polagam jih na večji krožnik ali v plitvo kristalno skledo. Ko imam vse skuhanе, dam ostalo mleko iz kozice v kotliček, dodam 3—4 dkg presnega masla in dva do tri v mrzlem mleku raztepane rumenjake. To s snežno šibico stepam na ognju toliko časa, da se zgosti. Nato postavim kotliček v mrzlo vodo in stepam še dalje, dokler se krema ne ohladi. Potem jo vlijem v skledo na žličnike in postavim do serviranja na hlad.

Sirov narastek. V skledi vmešam 10 dkg presnega masla s 4 rumenjaki, 10 dkg sladkorja, 10 dkg zmletih mandeljnov, 10 dkg skozi sito pretlačenega svežega sira, 10 dkg osnaženih rozin in sneg od 3 beljakov. Zmes vložim v dobro pomazan in s sladkorno sipo potresen pudingov model in kuham eno uro v sopari. Preden zvrnem narastek na krožnik, postavim model za par minut v mrzlo vodo. Serviram takoj.

Surova plošča kot predjed. Za vsako osebo vzamem en srednje debel koren, operem ga in osnažim. Preden ga uporabljam nadalje, ga pustim kaki dve uri v čisti mrzli vodi. Nato ga ostrgam in na strgalniku zribam, dam v skledo in dodam na vsako korenje dve olupljeni in pretlačeni surovi marelici, žličico medu in žličico zmletih orehov. To vse skupaj dobro zmešam in zložim v lepi obliki v sredo krožnika, garniram z olupljenimi, razpolovičenimi marelicami, ter dam v jamico, kjer sem izločila pečko, par kapljic medu in nekoliko zmletih orehov.

Tutti frutti ali sadna mešanica v slivovki ali rumu. $\frac{1}{2}$ kg zrelih, lepih, nezmečkanih, gozdnih jagod prevrem na hitro v $\frac{1}{2}$ kg sladkorja, katerega prej skuham z $\frac{1}{8}$ litra vode, da je čist. Nato jih vložim v velik kozarec (kakor za kumarice). Ko se v kozarcu shladijo, vlijem nanje en liter ruma ali slivovke s pergamentnim papirjem zavežem in postavim na hladen prostor. Vsak dan kozarec nekoliko pretresem. Nekaj dni pozneje vkuham na enak način s sladkorjem maline ter jih zmešam med jagode. Pozneje višnje, katerim odločim pečke in otrebim peclje. Za te vzamem enako težo sladkorja, jih potresem in dam v snažno posodo, katero postavim v drugo posodo z vrelo vodo, in pustim na ognju toliko časa, da zavrejo in vro kakih 10 minut. Ohlajene primešam med jagode in maline. Ravno tako pripravim razpolovičene in olupljene marelice in pozneje breskve. Ko imam vse sadeže vložene in zmešane, dolijem še en liter ruma ali slivovke, dobro premešam in zavežem s pergamentom. — Za manjše potrebe se vzamejo sorazmerno manjše količine, n. pr. po $\frac{1}{4}$ kg sadežev in po $\frac{1}{4}$ kg sladkorja in po pol litra žganja.

Sgombri. V tem času pridejo na trg morske ribe sgombri. Srednje velikih dobim 5—6 za pol kilograma. Ribe osnažim, odstranim drob in nasolim ter dam na rešeto, da se razsolijo in odtečejo. Čez kake pol ure jih zložim v primerno kozico tesno drugo k drugi, potresem jih z drobno zrezanim petršiljem, med katerega primešam dva krhla zmečkanega česna, popram nekoliko in oblijem z dobrim namiznim oljem ter spečem v pečici ali na plinovem gorivcu najprej na eni strani, nato jih z lopatico previdno obrnem, da se spečejo še na drugi strani. Med pečenjem kozico večkrat potresem, da se ribja kožica ne prime dna in ne smodi. Tudi jih oblivam z oljem, ki ga zajemam iz kozice. Pečene so približno v dobrih desetih minutah. Pečene zložim na krožnik, oblijem jih z oljem, ki ostaja v kozici in garniram z limoninimi rezinami ali krhli. Servira se tople pa tudi lahko mrzle.

U-a

Karikatura

Finančni minister Mellon, ki se pogaja v Parizu o Hooverjevem reparacijskem predlogu.

Amerika prihaja Evropi na pomoč »Halo! Ali še živite? Trenutek potrpljenja, takoj vas otmem!«

Urejuje Ivan Podržaj. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar, — Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek, — Vsi v Ljubljani.

odstranijo gube na čelu, licih in podbradku in da se tudi napake na vnanji koži okrog oči dajo popraviti. Isto velja za višča lica, ki dajejo človeku najmanj za deset let starejši videz. Tudi odstranitev dvojnega podbradka ni več niti malo težavna. Prav tako je mogoče odstraniti nepotrebno in nelepo tolsčo iz trebuha, bokov in zadka. Če čitatelj pomisli, da lahko samo pri eni operaciji odstranimo do 60 funtov odvišne tolsče, lahko verjame, da to ne olepša samo figure, ampak prinese tudi splošno olajšanje in napravi človeka lažjega, gibljivejšega. Podobno velja o debelih mečah ali litkah. Preoblikovanje nog odločilno učinkuje na celotno človekovo vnanjost, pri čemer kirurg nima nobenega pomisleka, če je treba v tem ali onem primeru temu primerno popraviti tudi kosti. Nekateri ljudje imajo nepravilno zraščeni palec, kar povzroča razširjenje noge in pri hoji kajkratni hude bolečine. Tudi to se da popraviti brez velikega truda in noga dobi zopet vitko, skladno obliko.

V zadnjem času je veliko slišati o popravljenih prirojeno ali pridobljeno visečih grudih, pri čemer se lahko prsna žleza zmanjša ali pa tudi ne. Operativni poseg se izvrši v eni ali dveh sejah, kakor je že potrebno. Žlezno tkanje se pri tem niti malo ne poškoduje; takisto ne nastopajo motnje v notranji sekreciji. Tako operirana ženska lahko seveda ima zopet otroke, ki jih nemoteno sama doji.

Poglavitna skrb in prvo vprašanje pri vseh olepševalnih operacijah je: saj vendar ostanejo po operaciji brazgotine! Po natančno premišljeni tehniki pa se šivi tako položijo, da pozneje ni videti brazgotin. V posameznih primerih odločuje operaterjeva spretnost in znanje. Operirati po neki predpisani shemi — to je že v naprej jalova zadeva. Na osnovi zbranih izkušenj ima lepotni operater neke splošne smernice, ki jih mora pri vsakem pacientu individualno rabiti in primerno izpremeniti. Tehnika šivanja je pri tem v veliki meri odločilna.

Za izravnavanje neravnih in globljih mest se sme rabiti samo dotični vrsti enak material, n. pr. maščoba, hrustanec, kosti istega pacienta. Uporabo slonove kosti ali parafina odklanjamo, ker se zlasti pri parafinu lahko pojavijo raku podobne novotvorbe in ima kirurg mnogo težje delo, da jih odstrani, ne da bi se na njihovem mestu kaj poznalo.

Po vsem tem vidimo, koliko se danes da pomagati zlasti onim ženskam, ki jih borba za življenjski obstoj silil, da kar najdalje ohranijo mladostni prikupni videz.

Sinjo morsko vodo

povzročajo po mnenju prof. dr. R. Willstätterja kompleksne spojine bakra kakor so n. pr. cupri-aminove soli. Za njih nastanek je treba, da se v morski vodi nahaja razpuščen baker in da se hkrati tvori amoniak in sicer z amoniakovih organskih spojin, ki prihajajo od razkroja beljakovin.

Nevarni pajki

Dr. E. W. Gudger, raziskovalec »American Museum of Natural History«, je objavil čudna dejstva iz življenja pajkov. Tako poroča o nekem pajku vroče Amerike, ki prede mrežo v vodi in vanjo lovi ribe. Neki v Ukrajini živeči pajek preži v zemeljskih votlinah na žabe. Druge vrste pajkov love gaščerice, da, celo kače. Ogromen križast pajek na Madagaskarju ima močno kakor iz vrvi spleteno pajčevino, v katero lovi ptiče in jih izsesava. Mnoge druge vrste ropajo mlade ptiče kar iz gnezd. Neki indijski pajek se hrani celo od sesavcev, namreč od podgan.

Kavino pijanstvo

Največja medicinska novost minulega meseca je odkritje kavinega pijanstva. Takl pivci očitujejo iste znake pohlepnega uživanja, kakor drugi pivci pri alkoholnih pijačah. V dunajskem zdravniškem društvu je H. Schlesinger poročal o možu, ki so ga zdravniki poslali v bolnico zaradi povečanja ščitne žleze. Pri sprejemu je mož navedel podatke, ki so jih njegovi svojci potrdili. Že od mladih nog čuti nezasišeno potrebo mlečne kave. Kot otrok je spil na dan 1—1 in pol litra kave; čim bolj je rasel, več kave je pil, žrtvujoč za nasičenje tega užitka vse drugo. V času, ko je prišel v bolnico, je spil 8—12 litrov kave na dan; na leto je potrošil več ko 80 funtov kave in čez 3500 litrov mleka. Za to je porabil znaten del svojih bolj pičlih dohodkov in rodbina je zaradi njegove »kafetarske« pijanosti večkrat zašla v pomanjkanje.

Pacient ni kazal nobenih telesnih okvar zaradi tega čezmernega uživanja kave, tudi ne razširjenega želodca; samo ledvice so izločevale počasneje. Dejal je, da mu je oče bil zelo hud alkoholik, zato je on podedovani nagib do pijanstva obrnil na kavo.

V teku diskusije je izjavil dunajski psihijater dr. Stransky, da se je baš tistega dne oglasila pri njem neka žena, ki že dve leti vsak dan sne po 5—6 peščic kavinih zrn, ki so ji »sladka kot orehie. Ta žena ima tudi čuden nagib, da teka za avtomobili in vdihava njihov vonj. O. Marburg je dognal pri nekaterih bolnikih, ki so mnogo pili kavo in katerim so potem kavo zabranili, epilepsiji podobne napake.

(»Koralice«)

HUMOR V SLIKAH

»Prosim za povišanje plače iz dveh razlogov.«

»Iz kakšnih?«

»Dvojčka!«

Pesnik: »Obetajo se mi lepši časi. Pomisli: včeraj me je bil poklical na telefon neki znamenit založnik.«

»In kaj je dejal?«

»Oprostite, napačna zvezala«

»Radosti ima!«

Romantičen flirt

»Vedeti morate, gospodična, da sem bil za mladih nog prav zal deček; no, pozneje so me zločesti cigani zamenjali.«

Leta 2000

»Halo! Dobro jutro... pravkar prihajam iz oblakov. Kateri ocean je tu spodaj: Atlantik ali Pacifik?«

